

108129

XXXIV. évf.

1937. november—december.

11—12. sz. (315.)

ERDÉLY

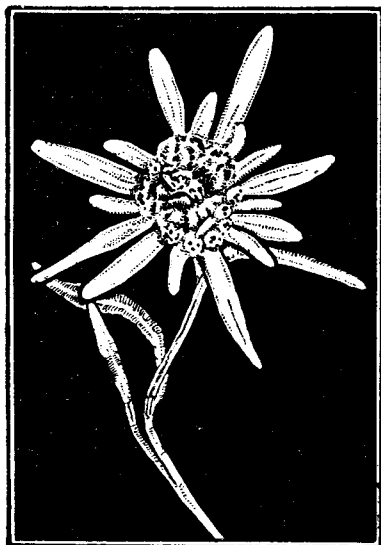
— HONISMERTETŐ FOLYÓIRAT —

MEGJELENIK KÉTHAVONKÉNT

SZERKESZTI

DR. SZABÓ T. ATTILA

BCU Cluj / Central University Library Cluj

AZ ERDÉLYI KÁRPÁT-EGYESÜLET ÉRTESITŐJE

TARTALOM:

	Lap
Husz Ödön: Az ember és az állatvilág	97
Illyés István: Kirándulás a Retyezátra	99
Ferenczi Sándor: A csíkszentdomokosi Irottkő	102
Czirják Károly: Az én első Negoj-vándorlásom	106
Orosz Endre: Szil gyi Gyula emlékezete	109
Dr. Tulogdy János: A Gyilkos-tó keletkezésének ideje	111
Szarka László: Czárán Gyula emlékünnepe	112
Incze Lajos: Az udvarfalvi istvánókok	114
B. E.: A Bors-emléktábla leleplezése a tordaihasadéki menedékházban	116
Nyarády E. Gyula: Válasz „A Tordaihasadék” bírálatára	118
Brüll Emánuel: Válasz Nyarády E. Gyula megjegyzéseire	120
Egyesületi élet	122
Hírek	124
Szerkesztői üzenetek	128

Természetjáró - jelvények

Az E. K. E. gyopárdiszes csinos jelvényei, hasonló kerékpár zászlócskák és arcképes CFR természetjáró-igazolványok azok részére hivatalos időben az irodában kaphatók. Kirándulások alkalmával az egyesületi jelvények viselését kérjük.

Jelvények, zászlók

sportklubok és természetjáró-egyesületek részére legszebben, legolcsóbban

Héjánál készülnek.

Megkeresésre mintát küld.

Kolozsvár-Cluj, Str. Iuliu Maniu 8.

Elismerten leg-
szebb munka csak

Balázs Ernő modernül berendezett
fényképészeti laboratóriumában készül. Kolozsvár-Cluj, Strada Memorandului 12.

Dúsan felszerelt raktár az összes fényképészeti cikkekben. Modern műterem. Dísz tárgyak.

Sport- és turistafelszerelést

nagy választékban jutányosan szerezhet be

Schusztar Emilnél

Kolozsvár-Cluj

Piața Unirii

București

Calea Victoriei 32.

109120

ERDÉLY

— HONISMERTETŐ FOLYÓIRAT —

XXXIV. ÉVFOLYAM

SZERKESZTETTE

DR. TULOGDY JÁNOS

(1—2. SZÁM)

ÉS

DR. SZABÓ T. ATTILA

(3—12. SZÁM)

AZ ERDÉLYI KÁRPÁT-EGYESÜLET ÉRTESITŐJE

KOLOZSVÁR-CLUJ

1937.

Cikkek, leírások, versek.

	Lap
<i>Áprily Lajos</i> : Tetőn. Vers	69
<i>b. e.</i> : Kirándulási fakarék	87
<i>B. E.</i> : A rádió és a természetjárás	75
„ „ A Bors-emléktábla leleplezése a tordaihasadéki menedékházban	116
<i>Bacsoni Géza</i> : Sível az Ünökön	3, 15
„ „ Húsvét a havason	31
„ „ A Csalhó	72
<i>Balogh Ernő dr.</i> : Bors Mihály utolsó útja	1
„ „ Ha az Olt körül egy kis baj történnék	35
„ „ Zsombolyok az egyesközi menedékház környékén	43
„ „ Főtítkári jelentés az 1936. évről	54
<i>Bányai János</i> : A százéves Gyilkostó kérdéséhez	59
„ „ Természetjárók a tudományos kutatás szolgálatában	80
<i>Brüll Emánuel</i> : Beszélgetés az anyanyelvről	16
„ „ Idegen szavak írja a magyarban	61
„ „ Nyárády E. Gyula könyve és a Tordai-hasadék neve	81
„ „ Válasz Nyárády E. Gyula megjegyzéseire	120
<i>Czirják Károly</i> : A Maguráról Cálátelre	19
„ „ Az én első Negoj-vándorlásom	106
<i>Ferenczi Sándor</i> : A csíkszentdomokosi Írótkő	102
<i>Herepei Gergely</i> : Kirándulás a Rigire	77
<i>Herepei János</i> : Nyitott szemmel	33
<i>Husz Ódön</i> : A kétarcú természet	25
„ „ Az ember és az állatvilág	97
<i>Illyés István</i> : Kirándulás a Retyezáttra	99
<i>Incze Lajos</i> : Az udvarfalvi istvánózők	114
<i>Knizsek Károly</i> : A Csicsón	46
<i>Kovács Károly</i> : Májusvégi kirándulás a Meszesre	51
<i>László Dezső</i> : Balázs Ferenc, a természetjáró	60
<i>Nyárády E. Gyula</i> : Megjegyzések „A Tordahasadék” bírálatára	118
<i>Orosz Endre</i> : Szilágyi Gyula emlékezete	109
<i>Parádi Ferenc dr. ifj.</i> : A Cibles télen	11
<i>Szabó T. Attila dr.</i> : Dés helynevei. Két térképvázlattal	83
<i>Szarka László</i> : Czárán Gyula emlékünnepe	112
<i>Szfa</i> : Helyes-é a „Torda-hasadék” név?	37
<i>Tavaszy Sándor dr.</i> : Bors Mihály. Búcsúbeszéd B. M. ravatalánál	2
„ „ A kora-tavaszi természet	9
„ „ Elnöki székfoglaló az EKÉ-ben	42
<i>Tulogy János dr.</i> : A Gyilkos-tó keletkezése	5
„ „ Az ember és a növényvilág	29
„ „ A Gyilkos-tó keletkezésének ideje	111
<i>Vita Zsigmond</i> : A természetjáró Áprily	69
<i>Záray Jenő</i> : Elnöki megnyitó az EKE aradi osztályának közgyűlésén	50
* * * Kérelem népies növénynevek gyűjtésére	86
* * * Kirándulási szabályzat	88
* * * A természetjáró tízparancsolata	89

Egyesületi élet.

	Lap
A „Lépésmérő Társaság“ másfél évtizede. <i>M(erza) Gy(ula)</i>	66
A Romániai Természetjáró Egyesületek Szövetségének közgyűlése	92, 95
A Tordai-hasadék ideiglenes fahídjai	91
Aradi Csárán-osztályunk kaszójai ünnepe	122
Bánsági osztályunk közgyűlése	22
Bors Mihály emlékünnepe a Tordai-hasadékban	91
Csárán Gyula emlékünnepe Menyházán	64
Csiki osztályunk népünnepe a Suta-erdőben	91
Dési osztályunk újjászervezése	22
Egyesületünk idei rendes közgyűlése	38, 64
Egyesületünk központjának kapcsolata a vidéki osztályokkal	39
Elnökavató ünnepség a bükkerdei menedékházban	64
Előadások az EKE-ben	6, 38
Háromnapos kirándulás a Tordai-hasadékba	39
Kirándulásaink a Kelemen-, a Brassói- és a Fogarasi-havasokba	91
Kirándulási terveink	21, 23, 39, 65, 66, 91
Marosszéki osztályunk rendes évi közgyűlése	38
Marosszéki osztályunk kirándulásai. <i>Egey Jenő</i>	65, 90
Meghalt a Vadászok fája. <i>Kardos Béla</i>	122
Menedékház terve az Egyeskőn	6
Síverseny csiki osztályunkban	6
Tavaszy Sándor dr. ünneplése	21
Tordai osztályunk tisztújító közgyűlése	91
Turista-találkozó a Meziádi-cseppkőbarlangnál	23
Új EKE-tagok	64, 123
Vasúti igazolványok ügye	66, 95
Választmányi gyűlés	21, 124
Vezető-természetjáró tanfolyam	124
Vidéki kirándulásaink akadályai	39, 66

Hírek.

(Egynéhány kevésbé fontos hír elhagyásával)

A brassói „Encián“ közgyűlése	67
A Brassói Turista-Egyesület közgyűlése	67
A Brassói Turista-Egyesület 10-éves fennállásának ünnepe	125
A bukaresti rádió előadásai a hegyek hetében	95
A gyopár védelme	124
A magyar fatornyok. <i>Dr. Balogh Ilona</i> könyve	94
A „Magyarság Néprajza“	67, 94
A Nagykőhavas leírása. <i>Székely Géza</i> könyve	23
A Nanga Parbat halottjai	127
A Nemzeti Természetjáró Hivatal a belgrádi vásáron	95
„ „ „ alpesi őrjáratai	95
A népnyelvi búvárlát módszer. <i>Dr. Csúry Bálint</i> könyve	67
A párizsi román Nemzeti Természetjáró Hivatal	95
A Retyezát leírása a <i>Magyar Lapok</i> -ban	96
A román természetjárás a párizsi világkiállításon	67
„ „ a bari (Olaszország) nemzetközi kiállításon	125
A „Romania“ természetjáró folyóirat októberi száma	126

A százéves Gyilkos-tó kalauza, ismertetése	68, 94
A Tordai-hasadék. <i>Nyárády E. Gyula</i> tanulmánya	24
" " " védelme	7
A Touring Club kolozsvári osztályának kirándulásai	40, 94
" " " központi hivatala Bukarestben	95
A világ legöregebb természetjárója	125
Alumínium-edények tisztítása	126
Ausztriai menedékházak	95
Az EME székelyudvarhelyi vándorgyűlése	93
Az északi csángó nyelvjárás szótára. <i>Wichmann György</i> munkája	67
Biharfüredi úti kedvezmények	96
CFR vasúti kedvezmény	23, 95
Első segély. <i>Dr. Koleszár László</i> kis könyve	23
Esőkabátok vízállóvá tétele	127
Fényképkiallítás a Clubul Turistic Bănăţean rendezésében	23
" " " az „Echó”-ban	125
Idegenforgalom Franciaországban	126
Időjárásvizsgáló intézet a Lomnici-csúcson	40
Kedvezményes útlevél természetjárók számára	40
Kolozsvár műemlékei. <i>Dr. Balogh Jolán</i> könyve	94
Külföldi természetjárók kedvezménye Törökországban	67
Légi túrista-bizottság szervezése	40
Menedékház a Csukáson (Brassó vm.)	96
" " " a Fogarasi-l avasok déli lejtőjén, „Vlad Tepeş”	124
" " " a Pádison	125
" " " a Retyezát Sztenisóra-völgyében	124
" " " fémából a Mont Blanc-on	126
Menedékházi kedvezmények	23, 95
Nemzetközi sítbajnokság Finnországban 1938-ban	40
Síverseny a Muntele Mic-en	23
Szállók a román tengerparton	124
Telesi József gr. Úti jegyzései. <i>Domokos P. P.</i> kiadása	40
Természetjáró-filmek készítése hazánkban	125
Túrista-iroda Óradnán	95
" " " -szállás a Plopi-tetőn	67
Úzvölgyi kirándulás a <i>Kiáltó Szó</i> -ban	94
Vitorlásjachtal a föld körül	126
Szerkesztői üzenetek	24, 68, 96, 128

Képeink jegyzéke.

Csikszentkirályi Bors Mihály arc- képe	1	A csicsói vár romjai	47
A Vârful Roşu napfényben	4	A meszesi kerengő-út részlete	51
Napsütés a hegytetőn	10	Zilah a Meszes alján	53
A Cibles télen	11	Fogadószoba a székelyudvarhelyi ref. tanítónőképzőben	93
A Nagytisztás az Árcserrel a Cib- lesen. Két kép	12	A Bukura-tó a Retyezátban	100
A gébics egeret fogott	26	Az Irottkő csúcsa nyugatról	103
Virágzó fák	30	Régi sziklakarcolások az Irottkő keleti oldalán	104
Menedékházak a Muntele Mic-en	32	Szilágyi Gyula arcképe	110
Dr. Tavasz Sándor arcképe. El- nökké választása alkalmából	41	A Vadászok fája	122

ERDÉLY

Az ember és az állatvilág.

Amikor egy szín pompás őszi napon a Testes és Magura tetőnek elragadó kilátásában gyönyörködtünk, egyik természetjáró társnőnknek érzékeny lelkében a táj elbájoló szépsége dacára valami hiányérzet támadt. Azzal a kérdéssel fordult hozzám, hogy miért oly csendes a táj, hol vannak a bokros csalitok, az erdők dalosai? Valóban ősszel, a téli pihenésre készülő természet nem nyújtja az eleven lüktető életnek azt a képét, amelyet tavasszal az ébredő természet ad. A virágzó réten ekkor ott sűrög-forog a bogarak, legyek és pillangók serege, s ezek nyomában a reájok vadászgató kisebb madarak, amelyekre aztán megint a magasban keringő ragadozó csap le. Szinte pezseg az élet tavasszal az ébredő tavasz ölén.

Ez a pezsgés azonban mintha évről-évre gyengülne. Énekeseink sorai mind ritkulnak, a lakóit visszaváró fészkek itt-ott üresen maradnak. Ennek sajnos az ember az oka. Terjeszkedésével, hódítási vágyával akarva-nem akarva belenyul, helyesebben belekontárkodik a természet rendjébe és megbolygatja ennek egyensúlyát. Ezelőtt a műveletlen, vadon állapotban maradt területeken zengett a táj a madarak énekétől, nyüzsgött tőlük a levegő, a vizek és az erdők rengetege. De jött az Ember és belevágott ekéjével az ősföldbe, kivágta az erdőket, még a legkisebb bokrot is, lecsapolta a mocsarakat és lápokát, s így lassan elvonta egyrészt madarainktól is a fészkeléshez szükséges és alkalmas helyeket, másrészt az ezeknek táplálékául szolgáló egyéb állatok életlehetőségeit. De hozzájárult még egyéb is... Oriási az a pusztítás, amelyet a délszakon élő népek madárvonulás idején leghasznosabb madarainkban végeznek egyrészt inyenek mohó étvágyának csendesítésére, másrészt a divat hóbortjainak kielégítésére. De a gazda is részint tudatlanságból, másrészt meg bizonyos elképzelt hasznossági szempontokból irtja az u. n. káros madarokat. Hasonlatosan jár el a vincellér, a gyümölcstermelő, a méhész, halász stb. a saját szempontjából káros állatokkal szemben.

Felvetődik hát a kérdés, hogy jogos-e egyáltalában a haszon és kár kicsinyes szempontjából szemlélni a Természet nagy háztartásának rendjét és azt ilyen szempontból irányítani? Erre Herman Ottó így válaszol: „Ott, ahol az anyatermészet szüzen tiszta és érintetlen, ott nincsen sem káros, sem hasznos madár, mert csak szükséges van. Hasznossá és káróssá a madár csak ott lesz, ahol az ember megbolygatja

a szűz természet rendjét és nagy tömegben kezdi természeteni a maga javára az életet, a gyümölcsöt, a majorságot és egyebet."

Hát igaz ugyan, hogy amikor nyáron belészabadul a verebek serege az érő gabonába, sok kárt csinálnak a gazdának és ilyenkor helyes is, ha ritkítjuk a kártevőknek sorait. De a felszaporodott verebek serege megszorítja a verebek ellenségeit, a karvalyt, héjját, tehát azokat a ragadozókat, amelyek verebekkel élnek, s így az egyébként káros ragadozók is hasznosak lehetnek. Tehát okkal-móddal kell itt eljárni, és rajta kell lennünk nem csak azon, hogy védjük és szaporítsuk gazdaságunk javára hasznos madarainkat, hanem nézzük kissé magasabb szempontból is a nagy természet háztartását, s ott ne csak a mi gazdasági szempontjainkat vegyük figyelembe. Mert még ezek is szinte muguktól jutnak érvényre, mielőtt erőszakos és sokszor teljesen indokolatlan beavatkozásunkkal nem bolygatjuk meg tovább a természet rendjét. Tanuljunk más oly népek példáján, akik túlságba víve az emberi mértéknek a természetre való alkalmazását, most már sürgős szabályokkal igyekeznek megmenteni a természet eredeti alkotásaiból azt, ami még menthető. Okos ember a más kárán tanul.

Célszerű tehát tudni mindazt, ami az állatok oltalmazása érdekében. de lelkiismeretünk megnyugtatóására és szemünk gyönyörűségére is kívánatos. Egyébként ma már csaknem minden művelt állam rendeletileg is szabályozza az állatok védelmét. Lássuk tehát, melyek azok az állatok, amelyek különös védelemben részesítendők. Nem említjük fel itt azokat, amelyeknek vadászatát egyébként is a vadászati (halászati) törvények szabályozzák, biztosítva részükre is legalább szaporodásuk idején valamilyen kíméletet. Ime tehát:

I. Emlősök: sündisznó, denevérek minden faja, a cickányok fajai (kivéve a vízicickányt a halas tavak közelében), a pelék fajai, a vakondok.

II. Madarak: A nálunk élő 300-nál is több madárfajnak csak pusztá felsorolása is lehetetlen itt. Ehelyett inkább felemlítem azt, hogy egyes nyugateurópai államok állatvédelmi rendelkezései védettnek nyilvánítanak *minden* vadonélő s a vadászati törvényben fel nem sorolt madarat, kivéve a vetési és hamvas varjút, a szarkát, mátyást, a mezei és házi verebet.

III. Hüllők: A teknősök, gyíkok, és síklók fajai.

IV. Kétéltűek: Szalamandrák és gőtéek fajai, varangyos-, leveli- és vízi békák, kivéve a kecske-békát.

A gerinctelenek egyes csoportjaiból egyrészt nagy szaporaságuk miatt, másrészt az emberek részéről csak gyéren előforduló gyűjtésük miatt egyes fajoknak a kipusztulása itt kevésbé várható s így reájuk vonatkozó védelmi intézkedések sincsenek. Sőt sokszor éppen ezeknek mértéktelen szaporodása következik be az embernek helytelen beavatkozása, e kártevők természetes ellenségeinek kipusztítása vagy ezek letelepedési lehetőségeinek eltüntetése miatt. És hogy éppen ezeknek a kártevőknek mértéktelen elszaporodásából sokszor megbomló egyensúly védelmére mennyit tesznek pl. a mi kis énekes madaraink, csak egy példát akarok felemlíteni: Egy kis cinege egy évben több mint 6 millió rovarot pusztít el, hol mint petét, hol mint bábót, hol mint kifejllett rovar. De emellett felnevel egy évben 12—16 fiókat, ami megint azt jelenti, hogy ez a kis cinege-család egy évben több mint

20 millió rovarnak kártételétől óvja meg gyümölcsösünket, kertünket, érdeinket. És ne felejtjük el, hogy a rovarok világa óriási hatalom és ahol oktalanságból irtjuk e rovarokat pusztító állatokat, ott a természetes egyensúly megbolygatása mellett milliókra menő kárt is okozunk saját magunknak.

Védett állatainknak kímélése azonban ne csak addig terjedjen, hogy azokat semmi módon nem pusztítjuk, hanem terjesszük ki figyelmünket arra is, hogy fészkelési lehetőségeiket ne csökkentsük, sőt csalogassuk madarainkat mesterséges fészekodvak készítésével és elhelyezésével, etetőkunyhók felállításával magunk köré. Fáradtságunk kama-tostul megtérül. Tudta ezt már bölcs Salamon király is, amikor ezt mondja: „Amikor az madárnak fészkére találsz az úton, akárminemű fán vagy a földön, melyben madárnak tojása vagy fia vagyon és az anya ül fiain vagy tojásain, ne vedd el az anyamadarat, sem a fiait.“ („Mózes V. XXII. 6.“)

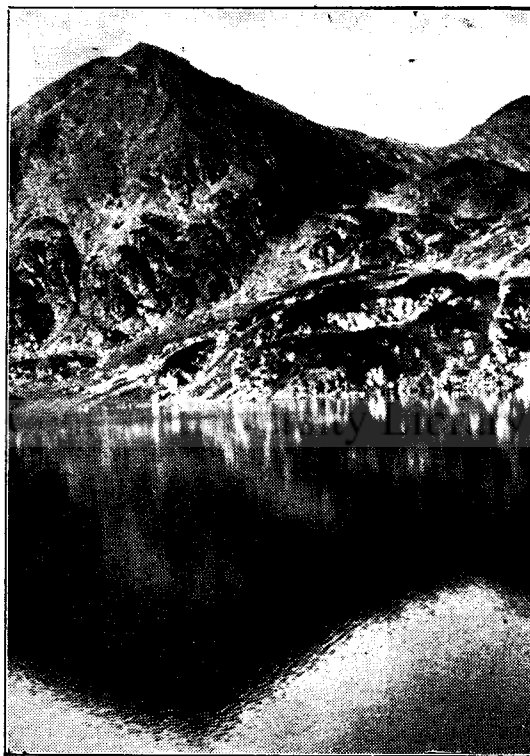
Husz Ödön.

Kirándulás a Retyezátra.

Aki a Retyezátra óhajt kirándulást tenni, alaposan fel kell készülnie, mert ez a ma már nemzeti parknak nyilvánított és a természetjárók által egyre gyakrabban látogatott hegységünk még szűkölködik a hálási és élelmezési lehetőségeket nyújtó menedékházakban. Mi is tekintélyes szákokkal utazunk le Lupényba, hogy ott kirándulásunkat megkezdjük. A hosszú vonatkozás alatt a Petrozsény—Lupény közötti útszakasz bővelkedik a legváltozatosabb természeti szépségekben. Innen már a Retyezát egyes gerinceit és csúcsait is láthatjuk. A Páring is látszanék, ha nem volna épen hatalmas ködfelhőkbe burkolózva.

Lupényból szekérrel megyünk végig a Zsil-völgyén, a 18 km-nyire fekvő Câmpul lui Neag hegyi faluig. A szekér a rossz állapotban levő úton 3 óra alatt ér be a szép fekvésű faluba. Itt legjobb az erdőszél meghálni, ha van még nyaralók által le nem foglalt hely. Most épen nincsen és így parasztházban, szénaágyon kell aludnunk. Az itteni lakosság igyekszik kihasználni a természetjárók kiszolgáltatottságát, ezért ajánlatos az árakat illetőleg előre megalkudni. Teherhordó lovat Hollandier korcsmáros segítségével lehet kapni. Itt a napidíj nincsen megszabva, mint Malomvizen és nekünk is csak nehezen sikerül egy lóra napi 150 lejben megállapodni. Másnap tovább indulunk a Zsil-völgyében, az áradások által megrongált úton, majd a Buta-patak vadregényes völgyébe térünk el. Innen nézve a Piule szolgáltatja a legérdekesebb látnivalót, de szép a kilátás a Regát felőli hegyekre is. Öt órai út után érkezünk meg a Buta eszténa közelében levő, 1936-ban épített vadász-házhoz, mely a „Dragoș-Voda“ vadásztársaság tulajdona. A természetjárók itt szíves fogadtatásra találnak s bármely egyesület tagjai kedvezményben részesülnek (60 lej helyett 35 lej éjszakánként). A ház felügyeletével megbízott székely ember mintaszerű rendet tart. A ház jelenleg tele van aggatva növénygyűjtő lapokkal, mert egy botanikusokból álló lengyel társaság gyűjti itt néhány nap óta a Retyezáton gazdag változatban előforduló növényeket. Este alkalmunk van látni, amint a

szomszédos eszténa közeléből a pásztorok tüzes csóvával űzik el a medvét. Magát a medvét sajnos nem látjuk, sőt a ház őrzője sem látott még egyet sem, pedig állítólag sok van és az állatállományban nagy károkat okoz. Estefelé felmászunk az ide egy óránnyira levő Buta csúcsra (1977 m) melyről már jól láthatók a Retyezát központi fekvésű csúcsai és gerincei. A csúcsokat eltakaró és a katlanokban gomolygó felhők, az esti félhomály, az egész vidék rendkívüli vadsága szinte félelmetes jelleget kölcsönöznek az elénk táruló képnek. Csaknem valószínűtlennek tűnik fel, hogy holnap este ebben a rejtelmes sziklavilágban ütjük majd fel sátrunkat.

A Bukura-tó a Retyezátban. Illyés István felvétele.

A következő nap reggel ugyanezt a képet szemléljük a Papusa gerincről, a reggeli napfény által megszelídítve, barátságosabbá téve, anélkül, hogy nagyszerűségéből valamit is veszített volna. A Slăveigerinc, a Judele, Bukura-kapu, Bukura-csúcs, Custura Bucurii, Peleaga, Papusa és sok más csúcs és gerinc csodaszép körképe a maga teljességében csak innen látható. A Lăpușnicul-Mare völgybe leereszkedve annak tulsó oldalán ütünk tanyát. A Buta vadászháztól idáig 2 $\frac{1}{2}$ órát tartott az út. Elkészítjük a sátrat és a Bukura patak mentén a Bukura-tóhoz (2041 m) megyünk el, kőtuskókra helyezett kis darab kövek-

kel jelzett megyéken. Másfélóra után pillantjuk meg a hatalmas tengerszemét, melynek változatos szépségeiben még sokáig gyönyörködünk. A tó melletti sátorban temesvári tagtársakkal találkozunk. Az Anna- és a Lya-tó megtekintése után a temesváriak sátrában pihenünk meg, majd másnapra a Peleaga csúcsán találkozót adva egymásnak, visszatérünk sátortanyánkhoz. Itt lovas emberünk már hatalmas tüzet táplál. Felettünk gyönyörű csillagos égbolt, körülöttünk hatalmas fenyők, előttünk a jóleső meleget árasztó tűz, — ilyenkor érzi az ember igazában a természettel való közösségét.

Reggel a Bukura- és a Peleaga-völgy közötti gerincre megyünk fel, mely a Peleaga-csúccsal összefügg. Már útunk elején remek kilátásunk van a Piule-ra, Papusa-gerincre, Drägsan-ra és a csodaszép Slävei-gerincre. Később a Peleaga-völgy oldalából a Custura- és a Papusa-csúcs látványa nyugoz le. Itt látjuk a zergéket is, melyek hozzátartoznak minden valamirevaló retyezati kiránduláshoz. A hatalmas kőhalmazokon nehezen jutva előre, 2¹/₂ óra alatt érzük el a Peleaga 2511 m magas csúcsát, ahol temesvári tagtársainkkal megbeszélésünkhöz híven találkozunk. Várakozásunk feszültsége egyszeriben feloldódik az innen látható körkép páratlan nagyszerűségében. Hazánk egyik legmagasabb csúcsán lenni tiszta, napsütéses időben, egy szépségekkel ennyire megáldott helyen, lehet ennél nagyobb jutalma a természetjáró fáradozásainak. Két órát időzünk a csúcson, hogy a látvány minden részletét alaposan szemügyre vehessük. Ha nyugatra tekintünk, a büszkén kiemelkedő Retyezát-csúcs ejt bámulatba, de ott vannak még a Bukura, Judele, Slävei, Zenoga, Sasok csúcsa is, együttesen alkotva meg azt a hegykoszorút, melynek katlanjaiban az ide oly szépen csillogó tengerszemek vannak elrejtve. Délre nézve, a Papusa vonulata képezi a kiinduló pontot a Piule, Albele, valamint sok más csúcs megszemléléséhez. Keleten a legérdekesebb látványt a Custura hata'mas tömege nyújtja. Mögötte a Gruniul, Lazáru egymásután sorakozó gerinceivel. Ettől balra a Papusa-csúcs, Vârful Mare és Vârful Valea Rele, majd egészen északra a Vârful Pietrile, valamint számtalan más csúcs és a messzeségben elötünő falvak és folyók adják meg a kilátás teljességét.

A gerincen folytatjuk tovább az utat a Peleaga nyugati irányba haladó gerincének csipkézett sziklanyulványai mellett, át a Custura Bucurii-n egészen a Curmătura Bucurii nevű átjáróig. A Retyezáton a gerincvándorlás rendszerint idegkimerítő, köröl-köre való ugrálást jelent, miért is a völgyi utak és a völgyből való közvetlen felmászás előnyben részesítendő. Mi is két és félórás fárasztó mászkálás után érkezünk az előbb említett nyeregbe, és egy búcsúpillantást vetve a gyönyörűen csillogó Bukura-tóra, tovább megyünk a Pietrile völgyben, ahol reggeli megbeszélésünk szerint lovas emberünkkel találkozunk. 2 óras út után érkezünk meg a Touring Club újonnan épített, a Sztenisora-völgy kezdeténél levő menedékházába, mely a dévai és a hátszegi természetkedvelők részéről igen nagy látogatottságnak örvend. A ház legkönyvebben a simeria-lupényi vasútvonal Bäieşti nevű állomásról közelíthető meg. Innen Nucşoara falu 12 km, a falutól a menedékház kb. 4 óra.

A házból a Retyezát-csúcsra, a Bukura-tóvidékére, a Galesu-tóhoz lehet egynapos kirándulásokat tenni. Mi ez utóbbit választjuk, és a Valea Pietrile, Valea Rea völgyeket keresztezve jutunk el a Galesu-

völgybe, majd a Vârful Mare és Vârful Valei Rele gerincei által képezett katlanba, melyben az ugyancsak hatalmas tó fekszik. A menedékháztól három és fél óráig tart az út, ha az ember megtalálja a Retye-záton alkalmazott jellegzetes kőjelzéseket, melyek egyes helyeken, különösen gyepes helyeken, ahol nincs kő, teljesen kimaradnak. Ellenkező esetben sokáig lehet barangolni. Hazajövet nekünk is 4 óráig tartott az út a jelek elvesztése miatt. A tónál rövid ideig maradhatunk és így azt teljes pompájában nem is láthatjuk, mert a katlanba köd telepedik be. Rövidesen az eső is megered. Így csak izelítőt kapunk és ösztönzést, hogy mihelyt tehetjük, ismételten felkeressük ezt a különlegesen szép fekvésű tavat.

Illyés István.

A csíkszentdomokosi Irottkő.

Az Irottkő legelső s egyben talán legutolsó ismertetője, *Benkő Károly*¹⁾ a következőket írja; „Bálának tetein, Sz.-Domokos határa nyugati részében létez az ú. n. Fenyítő vagy Irott kő. Nevét nagytestű sziklaforma két szakaszokból állott termésköveken bevéselt betűktől kapta s ezt sokan Hunnus írásnak állították, mely okból különösen ugyancsak nyomoztam szeptember 7-én 1851-ben a hely színén, de úgy találtatott: hogy a Báláni bányászok azon kősziklákon ezelőtt hat évvel aranyat-ezüstöt keresvén, azt puskaporral felhányatták, szétrombolták, legnevezetesebben az egész kőnek déli oldalát, ahol a betűk voltak. Ma csak északi feléből áll fenn kevés része, hol semmi írás nincs“.

Benkő tévesen beszél Fenyítő- vagy Irottkőről, a két név t. i. két különböző helyet jelöl. Az utóbbi ugyanis közvetlenül az Olt jobbpartján emelkedik. Északon a Sípospatak, délfelől legnagyobb részét a Benkőreze-patak határolja, bár itt keskeny hegynyakkal folytatódva, az Olt jobbpartján egész Szentdomokosig lehúzódik. A *Fenyítő* viszont, mint ugyancsak a Feketerésznek (Δ 1538) egy másik déli kiágazása, a Benkőreze-patak másik partján magaslik.

Ugyanő közölte (II. r., 52. l.) a földtulajdonosok és az államkincstár között 1807 szeptember 22-én kötött bérleti szerződést is. Ennek a 4. szakasza igen jelentős minékünk, mert a ma is változatlanul meglévő többi helynév között az Irottkő-t is felemlíti. Bizonyos tehát, hogy a Bálánbánya feletti szikla neve nem is újabb keletű, hanem régi, mondhatjuk talán, ősrégi időből származó név.

A Csíkból az Egyeszkőre meg a Nagybagyásra igyekvő hegemászók Szentdomokostól rendszerint az Olt völgyén szekereznek fel az Egyeszkő lábáig. Mi azonban feleséggemmel és *Vámszer Gézával* nem ezt az utat választottuk, mert közben még a Nagylokpatakából kiemelkedő vársarka régi vármaradványát is meg akartam vizsgálni. S ekkor jöttünk ismét reá arra a régi igazságra, hogy ha valamivel fáradságosabb is, de nem szabad mindig ugyanazon a megszokott úton mennünk kirándulásainkra, hanem — még ha a végső cél ugyanaz is marad — lehetőleg minél inkább váltogassuk az odajutás irányát, hogy a felkeresett vidéknek

¹⁾ Csik, Gyergyó és Kászón székek. (Kolozsvár, 1853.) II. rész, 53. l.

minél több részletét ismerhessük meg. Bizony mihelyt felértünk az élre, még az állandóan csepergő eső meg a csak néha s helyenként fel-felszakadó köd ellenére is feledhetetlen látványban volt részünk: 1000—1100 m magasról láttuk egész utunk alatt a Nagyhagymás, Egyeskö, Öcsém és Tarkó fenséges sziklavonulatát, amelyet olykor északon a Cofrákakő, délen pedig a Szakadát szirtjei hosszabbítottak meg.

Én mindig szívesebben vállalkozom hegyél- illetve gerincvándorlásokra, mint hosszabb völgyi utakra. Fárasztóbb ugyan és odafenn sokszor vízhiánnyal is kell küzdenünk, ámde ha egyszer hozzászoktattuk magunkat a szomjúság elviseléséhez és némi munkatöbblet-éhez, a magaslati út tágabb láthatára mindig százszorosan kárpótol.

Az Irottkő csúcsa nyugatról.

Ferenczi Sándorné felvétele.

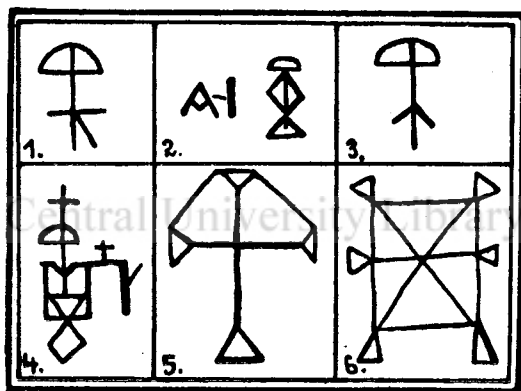
Minthogy az út hosszú, lassan emelkedünk, és majdnem játszva tesszük meg, — előbb kies kaszálókon, majd egyes sudár fenyők és nyírfák, utóbb sűrű, sötét fenyvesen keresztül — a mindössze 600 méternyi szintkülönbséget, mert az Irottkő 1376 m magas. A csillámpala szikla (l. 1. kép) kopár juhlegelő s feketén sötétlő, komor fenyőerdő között domborodik. Most nem magas és nem is nagy kiterjedésű. Az 1845-i robbantás tekintélyes részt hasíthatott le belőle.

Egyenes vonalú, nyomtatott latin nagy betűkkel bekarcolt, bevésett nevek száza borítják a szikla majdnem egész keleti oldalát. A többi oldalakon viszont — sajátságosan — egyetlen egy karcolat sincs. Nem rajzoltam le a neveket. Annyira fiatalok, hogy semmiképpen se méltók régész tollára. Csupán különleges érdekességeként emlitem fel a TÖRÖK ANDRÁS 1921 névkarcolatot mert *dr. Kovács István*¹⁾ a ditrói „Barlang”

¹⁾ Dolgozatok az Erd. Nemz. Múz. Érem- és Régiségtárából. V.—1914. évf. 231. l.

nevű határrészen levő „rovásírásos” emléken ugyancsak „TÖRÖK 188?” feliratot olvasott ki, vagyis a környékbeli Törökök különös előszeretettel örökítették meg nevüket az utókor számára, bármelyik szikla mellé vetette is el őket a sors. Amint az Irottókó tetején ottjártamkor juhász-kodó *Görgice János* mesélte, az itteni Török juhász volt.

A nevek között néhány más karcolat is akad (l. 2. kép). Ezek javarészből régebbiek. Bizonyára a jelentésük nem engedte meg az újonnan felcseperedő fiatalságnak — amely pedig legtöbbször a régebbi nevek lefaragásával szerzett helyet a magáénak, — hogy ezeket lefaragja a szikláról. Legtöbbjük egyszerű vagy bizonyos fokig cifrázottabb kereszt. Az utóbbiak egy részét betűösszevonásoknak is vélhetjük. Mások ellenben bizonyos sajátosság, esetleg semmit nem jelentő, esetleg viszont meg nagyon határozott értelemmel bíró karcolatok. Jelentésüket azonban most nem tudhattam meg. Egyedül a 2. számú A—I karcolat csoportról említem fel, hogy ehhez rendkívül hasonló A—P véset a tászoktetői köveken hétszer fordul elő.¹⁾ *Kovács* szerint e névrejti betűcsoportok alighanem határmegjelölések.

Régi sziklakarcolatok az Irottókó keleti oldalán.

Az irottókői vésetek és karcolatok — javarészüket minden fiatalsága ellenére is — egyáltalán nem lekicsinylendő emlékek. Sőt nagyjelentőségűek azért, mert a 17—18. század fordulóján jezsuita hatás alatt elterjedt Mária-monogramok alkalmazása, valamint a most külön említett A—I betűcsoport — mindamelllett, hogy *Benkő* 1851-ben semmi írást (bizonyára *semmi hunnus* írást) nem látott a robbantás után megmaradt részen — határozottan mutatják, hogy ide legkevesebb 150—200 év óta karcolgattak neveket és egyéb jeleket. Természetesen az is fokozza jelentőségüket, hogy a tászoktetői sziklakarcolatok most már nem állanak elszigetelten. Egyrészüknél elég rokon hasonmásait találtuk itt, azaz e véseteknek és karcolatoknak készítése nem egy-két ditrói

¹⁾ U. o. 236. l. 4. kép 2. ábrája, 247. l. 16. kép 1—6. ábrái.

székely időtöltése, hanem általánosabban elterjedt, mélyebben gyökerező szokás volt.

E szokásnak itteni meglétén nincs miért csodálkoznunk. Majdnem mindenütt megtalálható, ahol ember és kő van. Ha nem ismertek írást, tárgyakat, alakokat, egész jeleneteket karcoltak be a sziklákba. Legközelebbi rokonainknál, a többi finnugor népnél is megtaláljuk, mint ma már keresztényénné lett, de ősi pogány szokást. *Krohn Gyula*¹⁾ behatóan ismertette őket. Most nem részletezhetjük fejtegetéseit, a *korsikkók* készítését, rendeltetéseit Csupán egyre figyelmeztetünk. A Laushinesi partján emelkedő *s Paasonen J.* által leírt „*Iratos szikla*”-nevű hegyre, melynek 10 m magas és 4 m széles falán az arra elvitt halottaknak a halottkísérők által bevéssett nevei olvashatók. Némelyik neve alatt ott a halálozás éve és egy kereszt is. A minden tudományos vonatkozás iránt élénken érdeklődő derék csiki hegymászótársainknak igen érdemes volna kinyomozniok azt, hogy az írottkőiekhez nem fűződnek-e esetleg bizonyos szokások, szertartások. Miért vésik be az emberek nevüket és miért éppen ide?

Jóllehet az *Irottkő* oldala ma nem egyéb, mint az itteni juhászok és juhászbojtárok meg egyes, ide ritkán tévedő kirándulók névgyűjtő „emlékkönyve” s jóllehet a szikla könnyen málló anyaga következtében az 1845-ben felrobbantott részen se igen lehetett már akkor igazán értékes, legalább 3–400 éves „hunnusírás”, mégis, tekintve a helynév régi, ősi s a helynek erre a célra még ma is állandóan felhasznált voltát, *feltétlenül bizonyosnak kell tartanunk, hogy már nagyon, de nagyon régen felhasználták erre a célra, s valamikor valószínűleg még székely rovásírásos jegyekkel is vésftek bele neveket.*

Az *Irottkőről* nem igen van más mondanivaló. De el nem mulasztatom figyelmeztetni ezzel kapcsolatban hegymászóinkat, hogy útjaikon mindig kutassanak hasonló sziklavészetek és karcolatok után, hátha a sors egyszer majd fejedelmileg jutalmazza fáradozásukat. Mert, hogy még vannak, még lappanganak, semmibe bizonyítja jobban, minthogy *Vámszer Géza* a szemközti Egyesítő kis sziklafülkéjében sok sziklakarcolatot fedezett fel, amelyek noha még nem érik utól a fászoktetőiek legrégebbi csoportját, de mégis igen közel állanak hozzájuk.

Ferenczi Sándor.

¹⁾ A finnugor népek pogány istentisztelete (Budapest, 1908.) 58–71. l., továbbá Bán Aladár gondos kiegészítései a 273–294., 363–392. l-n.

Vízmentes, vihar- és szélkabátok valamint minden-
nemű természet-
járó és sportöltönyök legolcsóbb beszerzési forrása, készen és méret után

RUBIN EUGEN

KOLOZSVÁR-CLUJ, CALEA REGELE FERDINAND 29.

Az én első Negoj-vándorlásom.

Több kisebb havasi kirándulás után 1925-ben végre én is hozzájuttam egy igazi magashegyi vándorláshoz, amidőn városunk hét régi természetjárójának a Negojra és környékére rendezett vándorlásán résztvehettem.

Hosszas előkészület után július 18-án este elutaztunk Nagyszebenbe, innen az Olt síksága felé tovább. Az „Olt hidján“ átjutva, elénk tárult a várvavárt panoráma, a síkságból egyszerre kiemelkedő 60 km hosszú, 2000—2500 m magas fogarasi heglánc. Alól a dús zöld erdőkkel borított völgyeket tiszta napfényben láttuk. A sötét rengetegben vékony függőleges ezüstfehér szalag tűnt ki; a Serbota vizeses idáig látszó tömege — magyarázták társaim. Feljebb a fekete fenyvesek egy része és a hegyek koronái mind beleveszték egy óriási felhőcsomóba... Porumbák állomáson kiszálva, rögtön szekérre ültünk és a 15 km távolságra fekvő üveghuta romjaihoz mentünk; a hegyi ösvények itt kezdődnek. Amint a dús termőfölddel megáldott síkságon haladt velünk a szekér, mind közelebb és közelebb jutottunk a nagy ismeretlenekhez, míg a Nagyügy (Riul Mare) vize mellé jutottunk, és két órai rázás után leszálltunk. Rengeteg követ, sziklát lehet itt a patakmederben látni, ezt mind a rohanó hegyipatakok hozzák tavaszi áradáskor. A széles sétatérserű út is amely az erdő szélén kezdődik és a Wolf Károly=emlékköig tart, ilyen, kövekkel van borítva. A Wolff Károly-kőtől sötét lombozattal fedett úton mentünk felfelé az első látnivalóig, egy kilátópontig, ahol minden természetjáró megáll egy percre.

Hatalmas mély és tág völgy, a Serbota völgye volt előttünk, a mélyben harsogó pataktól a gerincekig legalább 1200 m a különbség. A fenyő- és lomberdő rengetegében még mindig fehér szalagnak tetszik a Serbota-esés. A Negoj fenséges fejét még nem láttuk. Az utat később több hegyipatak keresztezi, amelyek harsogva, az elmúlt napi esőzésektől dagadtan, valósággal omlottak alá a dús növényzettel teli kegyoldalakra. Mindegyik felett fabid visz át. Következő látnivaló a „Porta“, egy kettérobantott nagy szikla, mely az útcsináláskor akadály lehetett. Láttuk a Hátárpatakat esését is, ez a legnagyobb a Serbota után. Nemsokáig gyönyörködhattunk benne, mert ahol az út átkanyarodik a völgy tulsó felére, lenéztünk a síkság felé és onnan rettenetes fekete felhőt láttunk felfelé törekedni. Mire futva a Serbota vizeséhez értünk, csak úgy zuhogott az eső. Emlékszem, a fáradtságtól kimerülve, nekidőltem egy fenyőóriásnak, amely az út szélén volt, hogy ziháló mellkasomat kissé megpihentessem.

Ujabb iram — és a Serbota örök zúgása, meg a vihar bömbölése közepette délután két órakor elértük az SKV. 1546 m magasan levő „Robert Gutt“ házát. Börig ázva léptünk be; itt egész sereg száz természetjáró üdvözölt. Rövid ebéd után üdítő állomba merültünk a „Massenraum“ erős vaságyaiban. Estefelé gyönyörű naplementére ébredve, kísértünk a gerincre. Alattunk néhány száz méter vastag mozdulatlan fehér kőd lepte be a völgyeket, de a menedékház, a Negoj és a szomszédos csúcok tiszta napfényben voltak.

Másnap korán reggel a kőd belepte a menedékház környékét is, és így nem mozdultunk ki. Délelőtt ritkulni kezdett és áttűzvé rajta a nap, arany-fehérré változott, megvilágítva a menedékházi szobákat is.

Ki is tisztult hamarosan. Erre az egész társasággal a Serbota-eséshez látogattunk el. Maga a vízesés a látnivalók között egymaga is élmény: 60 m magasról esik le, több helyen megtörik és eső után oly erővel harsog, hogy ordítva kell beszélnünk, hogy megértsük egymást. Erdemes közel menni hozzá, szemlélni a finom vízpárát, amely szinte „porzik” és a lemenő napfényben a szivárvány összes színeiben tündöklük. A határpatakot is megszemléltük és ebéd után izelítőül egy kis mászást rendeztünk az 1900 m magasan fekvő „Frühstückstein“-ig. — A naplemente ismét derült volt. A sziklák rozsdabarna, a fenyők fekete-zölden és a Serbota bibor-ezüst fényben csillogott, aztán lassan elszürkült minden.

Harmadnap reggel 4-kor keltünk és elindultunk a Negojon keresztül a Bulea völgyébe. Gondtalan, szép órák ezek itt az óriáshegyek között kora reggell!... Átlépdeltünk a „Drachensteig“-nak nevezett, vasgerendákon álló, többszáz méter mélységet áthidaló műúton, aztán „a három hídon” s a keskeny, folyton emelkedő ösvényen kijutottunk a Serata patakhöz.

Viszanézve, leláltunk a völgyön át egészen az Olt-síkságig. Szorosan a folyóhoz símulva az Olt felett vékony pára húzódik. Még minden árnyékban van, aztán lassan-lassan színesedik. Ezeket az élményeket leírni nem lehet, ezeket át kell élni, hogy az ember felbecsülhesse. Amit egy ilyen kárpáti reggel nyújt szépségben, több, mint valóság. Álom!

Vastag, nedves havasi fű között, sziklát, patakot kerülgetve víz az ösvény a Berger-csorbával egy vonalba, aztán köveken-törmeléken ki a gerinc felé a „Frühstückstein“-ig. Itt eszünkbe is jutott a reggeli és jól belakmározunk. Felettünk már sütötte a nap a csúcst, de mi még mindig fujtuk a markunkat a reggeli hidegben és lassan törekedtünk felfelé. Következik a legmeredekebb rész a Cleopatra tujéig. Ott elkapott a napsugár: fenn voltunk testileg-lelkileg minden felett. Soha nem látott színekben pompázott az egész hegység, mind izzóbb-izzóbb lett a napsugár, és eltűnt a Negoj csúcsa az első felhőben.

A lépcsőzetes kiristályospalákon ügyelve mentünk feljebb, míg ismét a Serbota-élre kerültünk. Hőfoltokon át, egymás nyomába lépve, ködben értünk fel a 2544 m magas csúcsra.

Mivel semmit sem láttunk és fáztunk, összebujtunk mint a verebek. Pihentünk. Nemsokára szél kerekedett, és kitisztult. Alattunk a sziklacsúcsok és szakadékok egész sorozatát láttuk. Diadalmas öröm töltött el mindnyájunkat: nem messze a kis Negoj, a Serbota, a Moscovu, a Hohe Scharte, a széles Scara, a Surul, másfelől a Vânătoarea, a Podragu meg a vándorlásra hívogató megannyi hegycsúcs, egy boldogabb világ darabjai ezek. Közöttük a mohos szakadékok, a veszedelmeket rejtő feneketlen mélységek, míg lennebb a fenyőkön túl sok-sok falu, az ország egy nagy darabja látszik. Ezalatt erős légvonal a szakadékokból kisebb-nagyobb felhőtömegeket hozott fel, és ismét vitt le a völgyekbe, majd iszonyú erővel vágta oda a sziklafalakhoz, hogy ezer foszlányban repüljön széjjel... Ha pillanatra ídefenn csitult a szél, lenn a fenyves zúgása hallatszott, amint recsegett-hajladozott az erdő. Sokáig tartott ez a játék, aztán a tomboló, sivitó szélben búcsút vettünk a csúcstól. Közös cédulánkat betettük a csúcs emlékszelencéjébe, ahol a névjegyek halmaza volt begyömöszölve, rajtuk áradozó sorai ittjárt német, magyar meg román természetjáróknak. Az út az Ördögtorca (Strunga dracului) név alatt ismeretes, majdnem-függélyes sziklakürtön visz le az Okirály-

ságba. Kétszáz méter hosszú lehet ez az Ördögtorca, melyen araszolva terpeszkedve, csúszva, térdig gázolva a szennyesfehér hóba, szerencsésen lejutottunk a Kálcun-tóhoz. Szabályosan kőralakú tengerszem ez, a borult ég miatt most feketének mutatta magát és folyton susstorogott. Rövidesen megkaptuk a magunk szép, tiszta óráját. Midőn kiderült, itt 2200 m magasságban elfogott valami ismeretlen hálaérzés és egyben örök hűséget esküdtem a hegyeknek, a természetjárásnak...

A következő csúcs kemény falat: az ótromba=meredek Lajta, melyre felkapaszkodva, kezdődik az igazi változatosság. Hol sziklákon, hol élen, hol él alatt visz a jelzés az Asszony-völgyébe (Valea Doamnei), amelynek tengerszemeit befagyva találtuk. Aztán ismét kezdődött a felhőjárás isteni színjátéka és tartott egészen addig, amíg utolsó emelkedőnkre, a Paltinis hágóra értünk. Alatta már a Bulea-tó látszott a menedékházzal. Egyetlen élőlény az egész teknőben egy zerge, amely gyanútlanul ivott a tó vizéből, de szaglása, ösztöne hamar figyelmeztette közeledtünkre, s egy-két kecses szökéssel fenn volt a Netedul oldalán. Délután félőtkor értünk le a Bulea-tóhoz. Hatalmas tengerszem ez, sziklaóriásoktól környezetten, 2031 m magasságban. A tóba keskeny földnyelv nyúlik be, ezen volt az SKV-nak xyloliþpalából összerakott menedékháza található.¹ A háború óta mostanáig üresen állott (egy évvel később rendezték be), de gondos kezek három nyelven az ajtóra írták: „Távozás után szíveskedjék az ajtót betámasztani!” — Rövid pihenő után, miközben ketten közülünk a tóban meg is fürödtek, lefelé indultunk a völgyön, amely a tó alatt ellaposodik és kanálarakú tág katlanná mélyül ki. Közepén csendesen folyik a Bulea vize, aztán a fenyőhatár kezdeténél hatalmas vizesésben omlik alá. Innen már lehetett látni lenn a fenyves közepén a nagy, emeletes új Bulea-házat. Ez a látvány annyi fázás, köd, felhőjárás után oly megnyugtatóan hatott reánk.

Mire este hétre leértünk, a nap is kisütött és teljes meglepéssel sétáltunk be a déli Kárpátok legszebb menedékházába. Az étterem tele van gyaluforgáccsal, javában fűrnak-faragnak az asztalosok: még nincs ez a rész készen. Hálóhely is csak a közös padlásszobában van egyelőre. A menedékházon elöl veranda is lesz, amelyről épen a vizesésre lehet látni. A gondnoknő a derék „Frau Mack”, aki ép olyan jól főz, mint amilyen lelkiismeretes ura az egész háznak, rendnek.

Negyednap reggel egyik társunk elköszönt és a Bucsecs felé utazott, mi pedig egész délelőttünket a Bulea-völgy szépségének szenteltük. A vizesés alacsonyabb, de szélesebb mint a Serbota-esés. Több ágra oszlik és széles víznyalábokban omlik alá, majd patakká egyesülve, zúgva, tájtékozva rohan le a síkság felé. Ebéd után búcsút véve a völgytől, hazafelé indultunk. Az út jódarabig párhuzamosan visz a patakkal, fenn a völgy peremén aztán sűrű erdőbe fordul be. Egy jó óra alatt leértünk a síkságra és kellemes fürdővel frissítettük fel magunkat. Aztán gyalogosan mind távolabb és távolabb jutottunk a hegyektől. Estére értünk be Kercre. Kibérelve egy szénapadlást, csakhamar elnyomott az álom, és másnap hajnalban vonatra ülve, délután Kolozsvárt voltunk.

Ezen a vándorlason tanultam meg, mit ér az, ha fáradságot nem kímélve, többnapos útra vállalkozunk, hogy hazánk igazi természeti kincseit megismerjük.

Czirják Károly.

¹ Ma ugyanitt már egy részben fából épült oldalszárnyal kibővített tágasabb menedékház és előzékeny kiszolgálás áll a természetjárók rendelkezésére. — (A szerk.)

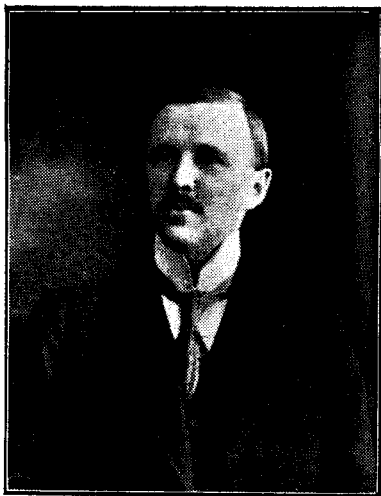
Szilágyi Gyula emlékezete.

A világháború vérvatarának gyászos időszakában annyi jelesünk szenvedett vértanúhalált, kiknek mindezeideig még alig kínálkozott alkalom emléküik megörökítésére. Az Erdélyi Kárpát-Egyesület ilyen vesztesége *Szilágyi Gyula* állami főgimnáziumi tanár is, akinek alig egy évtizedre kiterjedő, de maradandó becsű természetjáró-irodalmi munkássága igazán méltó arra, hogy e folyóirat olvasóinak kegyeletes emlékezetébe idézzük.

Szilágyi Gyula az ifjúság sportszerű nevelésében a természetjárást állította első helyre minden más sport felett és meggyőzően kimutatta, hogy a jövő nevelési rendszerében a diák-természetjárásnak kötelező helyet kellene elfoglalnia. A hazai diáktermészetjárás kifejlesztését nemcsak állandóan hirdeti és ajánlja értékes közleményeiben, hanem azoknak a gyakorlatban is mindig személyes szervezője és buzgó vezetője. Ezirányú fáradhatatlan munkálkodásának meg is lett az eredménye. Büszkeséggel mondhatta el: „Nem kis meglepéssel tölt el az a gondolat, hogy a hazai diákturistaság kifejlesztésében a nagyszombati állami főgimnázium az egész országban — bátran mondhatom — legelől jár jó példával.”

A természettudományok jövő fejlődése szempontjából bölcsen hangoztatja: „A turistaság a természettudományok ébresztője, a turistaság az ifjú nemzedék idealizmusának fenntartója!” S valóban alig van alkalmasabb nemes szórakozás arra, hogy az ifjúságot az unalom napjaiban kigondolható bűnöktől távolartsa, mint a testi erőt és szellemi tevékenységet egyaránt lefoglaló komoly természetjárás. Ilyen szép elvek jellemzik Szilágyi tanár turista-értekezéseit, a melyek mindenikében tapasztalatai bizonyosságával oly érdekesen és meggyőző erővel mutatja ki a természetjárás testet-lelket edző jótékony hatását, hogy azokat minden természetjárónak olvasnia és minden középiskolai természetrajz és egészségtan tanárnak követnie kellene.

Az ifjú korában elhunyt természetjáró apostol életrajzából a következő adatokat sikerült összegyűjtenem. Született Nagyszombaton 1882. február 19-én. Édesapja, ugyancsak Gyula, az ottani áll. főgimnázium tanára, később 11 évig az enyedi Bethlen-kollégium igazgatója volt. Édesanyja Székely Ilona, a kézdívarshelyi ref. esperes, Székely János leánya. Az ifjú Szilágyi a Bethlen-kollégiumban végezte tanulmányait 1900-ban s mint jeles érett ifjú került fel a budapesti tudományegyetemre. Apja korán elhalt s így 16 éves korától önerejéből tartotta fenn magát. Az egyetemen atyja példáját követve görög-latin szakos bölcsészettanhallgató lett és bár magántanítványokat vállalt, küzdelmes élete dacára lelkiismeretesen tanult úgy, hogy vizsgáit mindig pontosan tudta letenni. Sok neves ember családjában volt nevelő, így Mikszáth Kálmán, Rákosi Viktor, br. Podmaniczky Géza és mások fiait tanította. Tanárai: dr. Beöthy Zsolt, a kitűnő esztétikus és irodalomtörténetíró, Hegedűs István filológus, pónori Thewrewk Aurél anthropológus, Fináczy Ernő, a kiváló neveléstani író, Pauer Imre, a jeles filozófiai író voltak. 1905 májusában szerezte meg tanári oklevelét; először az erzsébetvárosi, majd a szombati áll. főgimnáziumhoz nevezték ki helyettes tanárnak, itt már a következő év kezdetén rendes tanár lett.

Szilágyi Gyula.

néhány társával ő alapította és annak elnöke volt; valamint a „Nagyszebeni Ujság” szerkesztője és a magyar „Színügyi Bizottság” titkára.

De jött a nagy világháború. Több mint négy évi katonáskodás után 1918 november havában megkapta a spanyolnáthát és ez a 36 éves férfival hamar végzett.

Szilágyi tanár előszeretettel végzett gerincvándorlásokat, így megjárta Brassótól Petroszényig a Déli-Kárpátok egész vonulatát. 1912-ben büszkén mondja, hogy: „az utóbbi 4 év alatt bejártuk diák-természetjáróinkkal a fogarasi havasok egész vonulatát, megmásztuk Lissától Vöröstoronyig minden országhatárt alkotó csúcsát, felkutattuk a szebeni havasok főgerincét is.” Majd „Nagyszebenből a szászsebesi havasokon Petroszényen keresztül a Páring-csoport főcsúcsára, a Mundrára mentünk el vezető nélkül, pusztán térképeink segítségével.” Ennyi szép magashegy kirándulás után valóságos természetjáró diákok lehettek az ő tanítványai, kiknek személyes tapasztalatból volt alkalmuk maradandólag megismerni a havasi vidéket. Ha még megemlítem, hogy pár hetet a Tátrában is töltött, úgy nevezetesebb kirándulási helyeiről nagyjában számot adtam.

Orosz Endre.

Irodalom. Herepei Károly. 1817—1906. Bp. Hirlap, 1906. 330. sz. dec. 1. — *Mégegyszer a jó Herepeibácsiról.* „Alsófehér” c. lap. 1906. I. évf. dec. 6. és 9. sz. — *Ferenczi Gyula emlékezete.* A nagyszebeni áll. főgymn. 1907. évi Értesítőjében. — *Nagyszebeni turista mozgalmak.* Erdély, 1910. 83—88. l. — *Nagyszebenből a Mundrára.* Erdély, 1911. évf. 81—93. l. — *Turistaság a nevelés szolgálatában.* Erdély, 1911. 134—141. és 158—160. l. — *Turistaság az iskola szolgálatában.* (Retyezát—Gyalári kiránd.) Erdély, 1912. 65—79. l. (Megjelent a nagyszebeni áll. gymn. 1911—12. Évi Értesítőjében is. — *Nagyszebeni diák-turistaság.* (Bucsecs—Szinaja—Nagykőhavas.) Erdély, 1914. 4—8. l.

A Gyilkos-tó keletkezésének ideje.

Az Erdély (akkor: *Transzilvánia*) 1936 decemberében megjelent XXXIII. évf. 11—12. számában *A Gyilkos-tó keletkezésének ideje* címen egy rövid cikket írtam; ebben időszerű voltánál fogva — úgy, mint *Bányai János* is tette a *Székelység* 1936. évfolyama 56. lapján — a Gyilkos-tó keletkezése idejének tisztázására hívtam fel a figyelmet.

Az *Erdélyi Lapok* (akkor: *Magyar Lapok*) 1937 február 2-án megjelent VI. évf. 26. sz.-ban *A százesztendő's tó* címen *Albert Istvántól* egy nagyobb cikk jelent meg. Hogy annak értékes adatait a természetjárók számára nyilvántartsuk, az *Erdély* (Transzilvánia) 1937 január—februári XXXIV. évf. 1—2. számában az 5. lapon ismertettem.

Cikkem bevezető sorai a következők: „A „Magyar Lapok“ f. évi február 2-án megjelent számában már egy feleletet kaptunk az előző számunkban felvetett kérdésemre: a Gyilkos-tó keletkezésének időpontjára. Hogy a cikk értékes adatai a természetjárás számára nyilván legyenek tartva, közlöm abból az alábbiakat.“ Azután *dr. Csiby Andor* nyilatkozatának lényegét közöltem, mely a tó keletkezésének idejét feljegyzéses adattal 1837-ben állapította meg.

Dr. Csiby nyilatkozata után az említett újságcikkben a következő sorokat olvashatjuk: „Hallgassuk meg most a másik tábor véleményét is, amely a tó keletkezésének időpontját 1838 évre teszi.“ Azután a cikk szerint „*Bányai János*nak következő a véleménye a vitás ügyben.“ Az idézőjelben közölt nyilatkozat első sorai a következők:

„Véleményem szerint az 1837-es évszám nem valami hiteles történelmi adat, hanem bemondás alapján valószínűsített időpont.“ Ezután a bécsi *Neumayer* 1842-ös évszámát követőleg *Bielz* 1838-i és 1837—38-i, az Erdélyi Kárpát-Egyesület *Kalauza* 1838-i, *Péter János* két munkájában is közölt 1838-i évszámát közli. Azután írja *Bányai*, hogy a gyergyóiak érdeke, hogy az időpont tisztáztassék, „amennyiben pedig a gyergyóiak ragaszkodnak az 1837-es évhez, ebben az évben kell megrendezni a százas évfordulót.“

Ezek alapján írtam cikkemben *Bányai János* fenti sorairól az előbb említett ismertető cikkemben: *Bányai János* „az 1938 évet tartja a keletkezés esztendejének, bizonyítékai azonban nem oly meggyőző erejűek, mint a *dr. Csiby Andoréi*.“ Hogy ezt jogosan tettem, igazolja az, hogy még eddig mindenki, akivel *Bányai János* nyilatkozatát elolvastattam, soraiból úgy érezte ki, hogy *Bányai* az 1938-i évet tartja a keletkezés idejének.

Az Erdélyi Lapokat olvastam, de nem láttam benne *Bányai* helyesbítő cikkét *Albert István* közleményére vonatkozólag, mely pedig őt a

„másik tábor“-hoz (1938) osztotta be. Ezek után megütköztem az *Erdély* f. évi 7–8-as számában Bányai Jánostól *A százéves Gyilkos-tó kérdéséhez* című cikkben, mikor azt írja, hogy az én előző írásomban, „valószínűleg az Erdélyi Lapokban megjelent cikk alapján említettem, hogy *Bányai* az 1938-i évszám mellett foglalt állást, de azt én nem írtam, hogy *Bányai* az 1938 évszámot tartja „*pontos*“-nak, amint azt *Bányai* rólam ott állítja.

Bányai János az általa szerkesztett *Székelység* című nagyértékű folyóirat idei 7–9. és 9–10. számában, a Gyilkos-tóról szóló valóságos kis monografiájában az 1837-es évet tartja „inkább“, illetőleg „legvalószínűbb“-nek a tó keletkezési idejéül.

Dr. Tulogy János.

Czárán Gyula emlékünnepe.

„Sívár életünknek savát-borsát sem a kétséges jelen, sem a bizonytalan jövő nem adja meg abban a mértékben, mint ahogy azt emberi méltóságunk megérdemelné, — legalább azok részére, akik lelkesedéssel állanak a köznek vagy valamely intézménynek szolgálatában... Ezért a ragyogó multban keresnek vigasztalást és ebből meritik meg reménységük tarsolyát, nem feledve azokat, akik a tudományért és az emberekért oly sok jót tettek. Ezek között foglal helyet Czárán Gyula, a természetjárás apostola. Harmincegy éve halt meg, s azóta neve egyre halványult. Már-már elborítja a feledés homálya, s ma az ifjú természetjáró-nemzedék azt sem tudja, hogy ki volt Czárán Gyula? ... Botot érdemelnénk, ha ennyi idő után nem állanánk sorompóba, s nem igyekeznénk drága emlékéért felszínre hozni és munkásságát örökké élő példaként odaállítani.“

Körülbelül ezek voltak Záray Jenő elnök szavai, amikor az aradi osztály egyik választmányi gyűlésén szólásra emelkedett és bejelentette, mint Czárán egyik régi rajongója és élettörténetének legjobb ismerője, hogy a nagy természetjáró apostol születésének 90. évfordulójára mindent egymaga elintézett, nem kért a tagoktól egyebet, csak azt, hogy ezen az ünnepségen minél nagyobb számban jelenjenek meg.

Ez a kegyeletes ünnep augusztus 22-én folyt le a kies fekvésű Menyháza-fürdőn, ahol Czárán évtizedeken át lakott és amelynek temetőjében alussza örök álmát. Délelőtt kevéssel 10 óra után az ú. n. Czárán sziklánál a tábori misét dr. Lengyel István főesperes és dr. Stéger Béla plébános szolgáltatta. Mise közben dr. Lengyel magas szárnyalású beszédben méltatta Czárán Gyula kiváló érdemeit. Mise végeztével az összes természetjárók és vendégek hármassorokban álltak fel, hatalmas négy-szöveget alkotva, megindultak a fürdő-hegyoldalban lévő temető felé és ott körülfogták Czárán Gyula sírját. A sírnál a nagy rokonságból egyedül Csiky János seprősi birtokos, Czárán kisöccse jelent meg. Az első beszédet a Touring Club és aradi osztályunk nevében Păcurariu Brutus, mindkét egyesület vezetőségi tagja mondta először román, majd utána magyar nyelven. Többek között megemlítette, hogy a diákok az iskolák-

ban földrajzot tanulnak anélkül, hogy az előadó tanárok kivinnék a természetbe őket. Ezért a diákok nem ismerik a természetet, nem ismerik közvetlenül a növényeket, állatokat, ásványokat, csak képekről látják őket. Tehát az iskola nem nevel a természet szeretetére senkit, sokat várni tőle nem lehet. *A természettől való eltávolodás az embereket is elkülöníti éppen ma, amikor a természet megértőbbé, szelidebbé, jobbá tenné az embereket, amikor oly nagy súlyt helyeznek a szellemi fejlődésre. Nem találják meg a békés együttélésnek, a kölcsönös megértésnek a feltételeit, hanem a harcot és gyűlöletet táplálják, — amely lealacsonyítja az embert saját maga és Isten előtt, stb.* Ezután megemlékezett a szónok Czárán Gyula kiváló alkotásairól, bőkezűségéről, meg arról, hogy milyen sokat tett Bihar nyomorú sorsban élő lakóiért. Beszédét azzal fejezte be, hogy Czárán után egy úr maradt, s várjuk a hivatott utódot. Mig az megjön, addig is ápoljuk a helyi természetjárás nagy apostolának emlékezetét, s ne engedjük, hogy a barbár erdőkitermelésekkel megsemmisítsék az ő művét! Beszéde után a két egyesület hatalmas koszorúját helyezte a sírra. Utána a következő természetjáró egyesületek koszorúit öt perces beszéd kíséretében az alábbiak helyezték el:

A nagyváradai Sasokét dr. Szathmáry Ferenc; a belényesi osztályét dr. Benedek István; a szalontaiét Radványi Román Károly; az aradiét Tarnóczi Lajos; az Aradi Tornaegyesület természetjáró szakosztályáét Bodnár József; a nagyvárad Vasasokét Krovátkó Béla; a nagyvárad Maccabiét dr. Nussbaum Emil; a NSE-ét dr. Lindtner Béla; a nagyvárad Törekvését Benedek Marcell. Megemlékezésre érdemes, hogy a belényesi Sasok gyalog érkeztek, magukkal hozva Czárán egykori munkaterületéről, a Flórarétról hatalmas vadvirág-csokré tájukat. Az ünnepség csaknem véget ért, mikor szerencsétlenség történt. Ugyanis Czárán sírjától balra lévő obeliszkhöz támaszkodott egy fényképész, s a kő felső része, a gyenge alátámasztás miatt levált és hangos pufannással vágódott a sírra; nagy szerencse, hogy előtte senkisémm állt, mert az ünnepséget haláleset zavarta volna meg. Déli 1 órakor a fürdő-szálló nagytermében társasbéd volt. Ezen az első felköszöntőt Ófelségére dr. Szathmáry Ferenc mondotta. Tarnóczi Lajos elnök, a kiváló aradi református lelkes beszédben hívta fel a megjelentek figyelmét Záray Jenő elnök munkásságára, ki nemcsak a Czárán-kultusz megindítója, hanem az emlékünnepe egyedüli rendezője volt. Kellemes hatást váltott ki a nagyvárad Sasok és az aradi Czárán-osztály zászlócsereje, melyet Erdélyi Ferenc és Záray Jenő elnök, a régi kipróbált, lelkes természetjáró eszközölt. Különösen tetszett Záray beszéde, amikor rámutatott arra, hogy ma egy elnök nem képviselője egyesületének, hanem legszorgalmasabb előljárója, ki sokszor titkári, kézbesítési munkálatokat végez, mert ha munkáról van szó, attól a legtöbb tag irtózik. Könnyebbnek tartja egy kirándulás vezetését, mint az ügyvitel rendes mederben való elvégzését. Csak abban a természetjáró egyesületben van béke és rend, ahol a közös munkából mindenki kiveszi a maga részét.

Az aradi osztály Czárán-emlékünnepe újabb bizonyossága annak, hogy ennek az osztálynak ernyedetlen szorgalmú vezetősége a Czárán Gyula szellemében jár az erdélyi természetjárás számára kijelölt úton.

(Arad.)

Szarka László

Az udvarfalvi istvánozóok.

Karácsony első napján este 11 óra tájban gyülekezni kezd a falu legénysége a templom előtt, hogy pontosan éjfélkor bekopogtathasson az első házhoz, ahol István van. Az istvánozást rendszerint az alszezen kezdik és a felszezen végzik.

Éjfél táján megindul a menet. Két szál cigány kíséretében dalolva elmennek az első istvános ház kapujába, hol az ünnépi hangulatnak megfelelő fegyelemben felsorakozva rákezdnek az alábbi, méltóságteljesen elnyújtott dalra:

Jelen vagy angyali zengéssel várt óránk,
István-tiszteletre megnyílik a mi szánk,
István várt nevinek napja vírátt reánk.

Rádviradatt napad hazzan áldást néked,
örömcsókjával vegyen körül téged,
mennyei kegyelem legyen menedéked.

Tisztelő barátid, szüvünk kívánsága,
teli van áldással szüvünknek fórása,
mint a mennyei szent angyalak szólása.

Éjj, István, kedves, éjj nemzeted díszére,
virágazz mindenek kívánt örömére,
s nyújanak napjaid sak víg esztendőre.

Tisztelő barátid, szüvünk kívánsága,
teli van áldással szüvünknek fórása,
mint a mennyei szent angyalak szólása.

Fagadd el, fagadd el csekéj tiszteletünk,
fagadd el, fagadd el, mert szívből tisztelünk,
tisztelünk, tisztelünk, míg e földön élünk.

Ezután végigmennek csendben az udvaron, egészen a ház ajtajáig. Ott aztán elkezdik a *második éneket*:

Ébreggy, István, kejj fel, ájj hamar talpadra,
kakas kukarékál, hajnal felé van már.
Szarka farkát billegeti,
vendéged lessz, azt jelenti...
kejj, kejj, kejj! No hamar fekejj!

Az baráccság serge, ájj hamar talpadra,
kitőtetett az bor néked is számadra,
mert mi téged úgy szeretünk,
pohár mellett köszöntgetünk...
Éjj, éjj, éjj! Éjj, István, éjj!

Mikor ez is elhangzott, a *békérő húszár* (a legügyesebb legény) bekopog és egyedül bemegy, hogy a házbelieket köszöntse és tőlük hallgatólagos engedélyt kérjen a látogatásra. A bekérő ezt mondja:

Óh, kegyelemóra,
A napnak sugara
szép fényel derülle
s hezzátok kerülle.

Ó, szép fényes csillag,
Jézus, ki mast villag,
áldás tihezzátok,
szájjan tireátak.
Gyenge csecsemőtök
nevekegyék szépen,
gyarapaggyék épen;
szüvünk azt kívánnya

s szüvetek azt várja,
virasszan az Isten
sak István-napjára.

István, István, hol vagy?
add kezünkbe magad,
legénysergünk közül
ki ne tagadd magad,
mert a legénysergünk
azt kívánnya szívvel:
kik e házba vannak,
éjjenek békével.

Amint ezt a „rigmust“ elmondja a bekérő, kezét fog a ház gazdájával, a feleségével, leányával, ha a gyermekek között is van István, tréfásan meghúzza a fülét, hogy nagyot nőjjön. Ezután kinyitja az ajtót, hogy a társai is jöjjenek be. A belépő legények köszöntenek minden bentlévőt (vagy együttesen, vagy külön-külön). Mire ennek vége van, a cigány rázendít egy ropogós csárdásra. A bekérő táncba viszi a leányokat sorban vagy a fiatal asszonyt; rendre mindenki egyet-kettőt fordul velök. Ha már mindenki táncolt, csend lesz és a bekérő a már előre megterített, borral, kaláccsal megrakott asztalhoz lép, telt poharat vesz a kezébe és a következő pohárköszöntőt mondja:

„Aggyunk hálát a teremtő szent Istennek, hogy megtartatta életünköt s egészségünköt s hogy ejuttatatt ere az örvendetes ünnepi napra, úgy mint Krisztus urunk áldatt születése napjára s el es engedett egy napat tóteni belölle, úgy mint István reggelire virattunk fel ere. De a lefajó év hanyatló órái válcsák fel örömmel minden bánatait.

Harmatozzék az ég az egész határan,
halmakan, vögyeken s szép(séges hazánkban)
szép csendes essövel öntözze földünköt,
Istennek áldása lepje bé mezönket,
hagy ha az ó-évnék napjai lemennek,
akkar es mondhassuk: dicsőség Istennek.
István, téged pedig az Isten megálgyan,
sak ijj jeles napakra jutassan,
s végre az egekben meg es jutalmazzan.

Én ezt szívemből kívánam. Álgya meg az Isten a házigazdánkat, a legénysergünköt s a zenész urakot. Éjjen Pista!”

Ahogy a pohárköszöntő véget ér, mind isznak, majd vesznek a kalácsból, vagy „*süteményből*”; miután ezt elfogyasztják, készülődnek, hogy egy házzal továbbálljanak.

A bekérő még egyszer előáll és a legénysereg nevében a gazdához fordulva köszönő beszédet mond:

Tisztelt jó urunk és asszonyunk, ha itten vétettünk,
kötelességünknek meg nem felelhattunk,
ti szép gráciátok, szép ajándékotok
tisztfelettel legyen s azzal es maraggyan.
Etelt javaitak Isten szapariccsa,
bőséges áldását reátok árasssa,
mű már innét továbbmenyünk,
mert köztetek nem lehetünk
és ha talán vétettünk,
bacsánatát kérünk;
addig es a Jézus maraggyan veletek
és legyen mivelünk. Ámmenn."

A legények veszik kalapjukat és továbbra is boldog karácsonyi ünnepeket kívánva távoznak, hogy öt perc múlva más ablak alatt csendüljön fel nyugodtan a dallam, és más leány lesse szívdobogva, hogy vajjon az az egy ott van-e az istvánozó díszes legényseregben.

(Marosvásárhely)

Incze Lajos

A Bors=emléktábla leleplezése a tordaihasadéki menedékházban.

Előző számunkban már megírtuk volt, hogy egyesületünk néhai áldozatrakész elnökének, *Bors Mihálynak* emlékét tordaihasadéki menedékházán táblával örökíti meg. A leleplezési ünnepség szeptember 20-án 300 főnyi résztvevő jelelétében folyt le. Az emléktáblát fehér márványból *Fülöp György* kolozsvári szobrász készítette el; magassága 100 cm, szélessége 50 cm és a bejáratnál szemben a lépcsőház elválasztó falán van elhelyezve, úgy hogy a belépőnek azonnal reáesik a tekintete. Felirata román, magyar és német nyelven a következő:

ACEASTA CLĂDIRE
PĂSTREAZĂ AMINTIREA
LUI MIHAIL BORS
FOST PREȘEDINTE AL S. C. A.

*

EZ A HÁZ HIRDESSE
BORS MIHÁLYNAK
AZ E. K. E. ELNÖKÉNEK
EMLÉKÉT

*

DIESES HAUS
STEHE ZUM GEDÄCHTNIS
UNSERES VEREINSOBMANNS
MICHAEL BORS

Az ünnepség *dr. Tavaszy Sándor* elnöknek másnemű hivatali elfogaltsága miatt a kitűzött időnél valamivel későbbben, $1/21$ órakor kezdődött. A menedékház bejárata előtt *dr. Lőrinczy Ákos*, tordai osztályunk elnöke üdvözlő beszéddel fogadta *dr. Tavaszy Sándort*. Annak a reményének adott kifejezést, hogy új elnökünknek irányítása új korszakot is jelent egyesületünk életében, a testvéri egyetértésnek és békés munkának korszakát. Elnökünk válaszában hitet tett arról, hogy ebben a tisztében is minden lépését a szeretet fogja irányítani, mert ez egyetlen érzés az, amely az ember tiszta látását nem homályosítja el, amely mindig biztosan megmutatja az igazi utat. Erre a tiszta látásra és igaz útra pedig most sokkal inkább szükségünk van, mint volt eddig bármikor, mert sokkal több a szirt és szakadék, téves eszme és álgazság, amely a ma emberét úton-útfélen fenyegeti.

Dr. Tavaszy Sándor ezután megtartotta ünnepi beszédét, megrajzolta Bors Mihálynak, az emberszerető és természetkedvelő férfiúnak képét. Többek között ezeket mondotta: „Köbe véstük a nevét, jeléül annak, hogy előbb a szívünkbe fogadtuk őt, mint jóbarátot. Testileg nincs már közöttünk, eltávozott ebből a látható világból. Többé nem tapodja a Tordai-hasadék mészköveit, szemei nem legelnek ennek a völgynek búbajos szépségein, nem elmélkedik többé ennek a helynek nagyszerű, változatos multján, s mégis itt van közöttünk, mert él bennünk emlékezete, szívünk hús-táblájára írva. Ma sokkal inkább a mienk, igazabb barátunk, mint volt, mert lefoszlott alakjáról minden gyarló emberi vonás, amely alkalmas volt arra, hogy embereket egymástól elválasszon. Ma tiszta fényben látjuk, mert csak azt látjuk benne, ami szeretetreméltó és nemes. Ma már csak szelíd emberi alakját látjuk, amint lehajtott fővel, búsongó tekintettel előttünk megy, mintha önmagát keresné. Ma csak a romantikus hőst látjuk, aki önmaga keresésében úgy elfáradt, hogy ez a fáradság kétségbeesésbe hajította. De látjuk ismét, amint fölemelt fővel a jövőbe néz s új meg új terveket alkot, hogy ezt a helyet még szebbé tegye. Hirdesse ez a hajlék a *Bors Mihály* természetszeretetét és hirdesse az ő emberszeretetét. Hirdesse ez a tábla, amely a mi szívünk hústáblájának hasonlata, hirdesse ebben az önző és kapzsi világban, hogy volt egyszer egy ember, aki pazarló nagy szeretetében mindenét másoknak adta. Alakja legyen boldog biztatás és legyen kezesség a jövendő felől, hogy nem vész el az a nép, amelynek ilyen áldozatos szívű fiai vannak!”

Beszéde közben láthatóvá lett az emléktábla. A háromnyelvű szöveg és az egyes sorok arányos elosztása, a komolyformájú betűk kellemesen lepik meg az embert; igen szép a négy sarkot díszítő négy rézgyopár, amely szegfejlül szolgál.

Az üdvözlő beszédek sorát a *Touring Clubul României* kolozsvári osztályának megbízásából *dr. Kernbach Mihály* egyetemi tanár nyitotta meg. Beszédében különösen az emberszerető, jótékony embert emelte ki Bors Mihályban, akit mindenki ismert és szeretett itten és már legendás alakja lett a vidéknek; természetszeretete, áldozatkészsége nemcsak az EKE, hanem a természetjárás általános érdekét szolgálta. Beszédét élénk tapsal fogadta a hallgatóság.

Másodiknak az unitárius egyház képviselőjében *Benczedy Pál* lelkes, kolozsvári teológiai tanár üdvözölte egyesületünket. Rámutatott

arra, hogy az EKE volt az első, amely jótévő elnökének, Bors Mihály-nak emlékét megünnepelte és megörökítette. Elmondotta róla, hogy szerette a természetet, de a Tordai-hasadékért rajongott, paradicsommá akarta alakítani ezt a helyet, terveket szőtt, épített, új lehetőségeket keresett szüntelen, de közben a maga nyugalmát, boldogságát nem tudta megtalálni. Ezért volt tragikus élete is, halála is. *Kacsó Tivadar* tb. elnök a „Gyopár“ turista-egylet, *Szabó Sándor* ügyvezető alelnök az „Aurora“, *Sándor Samu* szakosztályi elnök a „Haggibor“, *dr. Máthé János* elnök az EKE maroszséki osztályának üdvözlését tolmácsolta. Az üdvözlések befejezése után *dr. Balogh Ernő* központi főtítkár az üdvöző iratokat olvasta föl; írásban üdvözölte egyesületünket a Siebenbürgischer Karpathen-Verein nagyszebeni központja, a Brassói Turista-Egylet, a brassói „Encian“ Si- és Turista-Egyesület, a nagyváradi Sasok Turista-Egyesülete (a nagyváradi Macabi, Törekvés és Vasas természetjárói nevében is), továbbá egyesületünk aradi Czáran-, csiki és oravicai osztálya.

Egyesületünk nevében *dr. Bodoczy Károly* ügyvéd, tordai osztályunk ügyésze köszönte meg szép, talpraesett beszédben, román és magyar nyelven az egybegyűlt természetjáróknak és vendégeknek, hogy megjelenésükkel *Bors Mihály* emlékének áldozták és részvételükkel ünnepségünk fényét emelték. Külön megköszönte a Touring Club tagjainak, hogy olyan szép számmal jöttek el (18-an voltak), hogy ünnepünket megtiszteljék, hogy velünk együtt ünnepeljenek és bizonyosságot tegyenek arról, hogy szeretettel támogatnak minden igaz ügyet, amely a haza javát szolgálja, és megbecsülnek minden igaz embert, aki az igaz ügyért, a köz javáért áldozatra kész.

Ezzel a kegyeletes ünnep véget is ért, a közönség meghatóttan szellett szét és ült aztán asztalhoz. Meghatottságában észre sem vette, hogy közben az időjárás megváltozott, és a szemerklő eső lehetetlenné tette, hogy ünneprendezők és vendégek a szokásos közös ebéddel fejezzék be a napot. Ez azonban nem akadályozott meg senkit abban, hogy a természetjárók, akiket ez a nap összehozott, ne örüljenek egymásnak és a szép természetnek, sőt *Bors Mihály*nak földidézett emléke mintha még melegebbé és nyilvánvalóbbá tette volna azt a szeretetet, amely minden természetjárót csaknem ösztönösen egy lélek szerint való csatlásban egyesít.

B. E.

Megjegyzések

„A Tordahasadék“ bírálatára.

Jelen folyóirat ez évi évfolyamának 81–82. lapján ismét szóba került a Tordahasadék névügye, kapcsolatban a Tordahasadék c. monografikus ismertetésében a hasadék neve tekintetében elfoglalt álláspontommal.

Miután azok a tények, amelyeket a Hasadék neve tekintetében idézett könyvem függelékében felemlítettem, továbbra is szilárdan fennállanak s azokat az „Erdély“ fenti cikke nem döntötte meg, így voltaképpen csak szalmacséplés volna egy újabb válaszom; miután azonban

nevezett cikk a fenti monografikus ismertetés bírálatával is foglalkozik, e körülmény arra késztet, hogy egy, részemről utolsónak vélt választ közöljek az „Erdély” hasábjain.

Az említett cikk alig 28 soros bírálati része a félrevezetésre alkalmas kétértelmű megállapításaival, főleg pedig ellentétes és ingadozó kijelentéseivel rendkívül különös benyomást kelt. Ime többek között ilyeneket ír a bíráló olvasó közönsége részére. A Tordahasadékot tárgyaló könyv „csalódást hozott” számára, mert a könyvről előzetesen hallott „sok szépen kívül az előfizetési felhívás is sok szépet ígért”. Ezután a furcsa beállítás után, mely alkalmas sokaknak félrevezetésére, nagyon szívesen állítanám könyvemet és az előfizetési felhívást akármiféle, tárgyilagos emberekből alakult bírálóbizottság (zsüri) elé, hadd állapítsa az meg, vajjon nem adott-e a könyv sokszorosan többet és szebbet, mint aminőt a felhívás után várni lehetett?

A bíráló nagy várakozása után bekövetkezett csalódásának ilyen kétes értelemmel való kinyilvánítása után azonban mind'árt megjegyzi, hogy hát „nem is a tartalom ellen van kifogásom, mert ilyen mindenre kiterjedő monografiánk valóban nincsen” és „a nagy fáradtsággal és gondnal összeállított adataiért mindenképpen hálásak lehetünk a szerzőnek”, ... „de bennünket nem elégít ki és azokat sem”, ... „akik a munkában tudományos eredmények mellett élvezetes olvasmányt is keresnek”. Azt mondja a bíráló, hogy „a fontos és mellékes dolgok válogatás nélkül követik egymást s így nem kötik le az olvasó figyelmét és időnként megakasztják az embert a folyamatos olvasásban, még ha magukban az egyes részek érdekesek is”.

A bíráló egészen szem elől téveszti, hogy a Tordahasadék monografiája nem egyszeri alkalomra és csupán „folyamatos” olvasásra való könyv. Sőt az egész topográfiai rész a 45—135. lapig, kezdőnek értelmetlenség volna „folyamatosan” olvasni, a térképen való böngészés nélkül. Ezt csak a helyrajz megismerése után lehet „élvezetesen” olvasni, mint ahogy pl. én, a szerző, aki már ismerem minden zugát a Hasadéknak, tudom élvezettel olvasni. A pozitív tudást nem mindig lehet „élvezetes” olvasmánnyal szerezni. Az előfizetési felhívás pedig nem csálhatta meg a bírálót, mert az a megszületendő könyvet komoly tanulmányokon alapuló monografiának hirdette, melyről tehát előre lehetett tudni, hogy az író nem a képzeletéből összealkotott pompás új világot, szerelmi történeteket, szereplőket és cselekményeket tár az olvasó elé, hanem hogy a monografia minden szava *szent* és *igaz* kell legyen, vagyis pontosan kivetíthető az élő természetbe mindazok számára, akik azt csakugyan meg akarják ismerni. Nyilvánvaló, hogy mihelyt a figyelmet kell megfeszíteni és az értelemre kell fellebbezni valamely olvasmánynál, ez már többé-kevésbé fáradszó, s bizonyos, hogy az ilyenhez nem szokott emberre nézve nem „élvezetes”. De mert a „természetjárók” (túristák) mindenféle műveltségű emberekből verbuválódnak össze, komoly író stílusát és a részletek logikai sorrendjét — kivált ha alapvető munkáról van szó — nem alkalmazhatja a legalsó fokozathoz, sőt ellenkezőleg, ezek színvonalát kell felemelnie könyve által. Ha azonban az ily természetű könyvvel tisztán szórakoztatásra törekszünk s az ismeretszerzés komolyabb berkeit elkerüljük, rossz szolgálatot teszünk az öntudatos termé-

szetjárónak. De meg az alkalmoszerű természetjáró sem „természetkóborló”, hogy megfosszuk őt az eszményibb célt szolgáló tudás elemeitől.

Egyébként még azt is tudni illik, hogy egy monografiából semmi pozitív adatot, vagy ismert dolgot nem szabad kihagyni, mert egy monográfiának mint civilizációnk egy adott időpontjára vonatkozó okmányának, híven kell a közönség elé tárnia az illető ismeretcsoporthoz maximumát: ellenben mindent mellőznie kell, ami fellengős és a költői szabadság területéhez tartozik. Ha a bírálót bizonyos dolgok nem érdeklik, száz és száz más egyént érdekelhetnek.

Azt kell tehát hinnem, hogy a bíráló vagy nem mérlegelte eléggé egy monografikus jellegű dolgozat tulajdonságait és összetéveszti a természeti tárgyakra vonatkozó leírások stílusát a szépirodalmi előadásokéval, vagy pedig jóhiszeműsége csökkent meg azon ellenszenv befolyásolása folytán, amit a Tordahasadék neve tekintetében a könyvben elfoglalt álláspontom miatt érez.

Rendkívül különös, avagy talán ironikus felfogás jellemzi a bírálat következő mondatát: „Az is meglehet, hogy szerző könyvét tudósoknak írta, nekik szánta, nem természetjáróknak”. Ha a bíráló megítéléseiben így ingadozik s nem tudja megállapítani, kiknek szól a könyv, legjobb ha nem szól a tárgyhöz. Ha egyébből nem tudott címzetre ráismerni, úgy legalább a 161. oldal első négy szövegsorából megállapíthatta volna.

Nyárády E. Gyula.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Válasz

Nyárády E. Gyula megjegyzéseire.

Nem vallom azt a felfogást, hogy annak, aki haragszik, nincsen igaza, mert van méltó harag is, s emellett még nagyon is igaza lehet az embernek. *Nyárády E. Gyula* haragja, amely a fenti sorokból, ha fojtottan is, kitetszik, nem tartozik a méltó haragok közé; először azért nem, mert hozzá, a tudóshoz nem méltó, másodszer azért, mert nem adtam okot rá.

Néha bosszantó lehet, hogy az ember nem választhatja meg bírálóját, de aki a nyilvánosságnak szánja munkáit, annak mindenféle bírálatra el kell készülnie, annak el kell tűrnie, még pedig méltósággal kell eltűrnie még az elfogult és igazságtalan bírálatot is. És minél nagyobb, tudósabb valaki, annál inkább, mert annál több a valószínűsége annak, hogy nem értik meg vagy félreértik; ez egyúttal vigasztalása is, ha értetlenségéből méltatlan támadásban részesül.

De oka sincsen a haragra, mert nem is kell túlságosan figyelmes olvasás annak felismeréséhez, hogy munkájának tudományos értékét

egyáltalában nem vontam kétségbe, csak feldolgozásának, előadásának módját bíráltam és kifogásoltam, amihez minden olvasónak joga van. Tudományos értékét nem mérlegettem, mert nem értek hozzá, azt bíráltam meg benne, amihez mesterségemnél fogva értenem kell.

Az sem vitás, hogy minden írásműnek élvezetes olvasmánynak is kell lennie, még a tudományosoknak, a tisztán szakemberek számára írottaknak is, annál inkább azoknak a műveknek, amelyek egyúttal avatatlannak is készültek. *Nyárády E. Gyula* monográfiáját tárgya és terjesztésének módja miatt emezek közé kellett sorolnom, tehát a formát, a feldolgozás módját éppen olyan fontos követelménynek kellett tekintenem, mint a tartalmat. Bírálatomnak az a megjegyzése, hogy könyvét — úgy látszik — tudósoknak, nem természetjáróknak szánta, éppen ebből a meg nem szüntethető ellentétből származott. Mászt mondott a könyv, és mászt a külső körülmények, a könyvnek kellett hinnem, mert érthetőbben beszélt; így aztán érthető, ha csalódásról beszéltem. Ha tudósoknak írta, akkor munkamódjának, ha nem is mentsége, legalább magyarázata van. Aki azonban a munkával a kifogásolt szempontból is meg van elégedve, az vagy nem mondja meg az igazat, vagy nem ért a dolgohoz. Különben ha *Nyárády E. Gyula* olykor-olykor elfelejtette volna tudós voltát és a természetjárókra is gondolt volna, akiknek színvonalát munkájával fel akarta emelni, akkor bizonyára mindkét követelménynek megfelelehetett volna.

A *Tordai-hasadék* nevérol még csak annyit akarok mondani, hogy ha a hasadék keletkezésétől vagy elnevezésétől kezdve mind a mai napig *Tordabasadék*-nak vagy bármi másképpen nevezték volna, akkor is jogos volna az a kívánság, hogy nevérol olyan alakban kíséreljük meg elterjeszteni, amilyet a mai nyelv szokás, a többi effajta nevek hasonlósága megkövetel.

Végül ami nyelvhelyességi kérdésekben némely embernek *szalmacséplés*, az másnak éppen olyan szent ügye, mint Nyárády E. Gyulának a természettudomány, illik tehát tiszteletben tartani, annál is inkább, mert az anyanyelv megbecsülése és bármiféle tudomány rajongó szeretete nem egymást kizáró fogalmak.

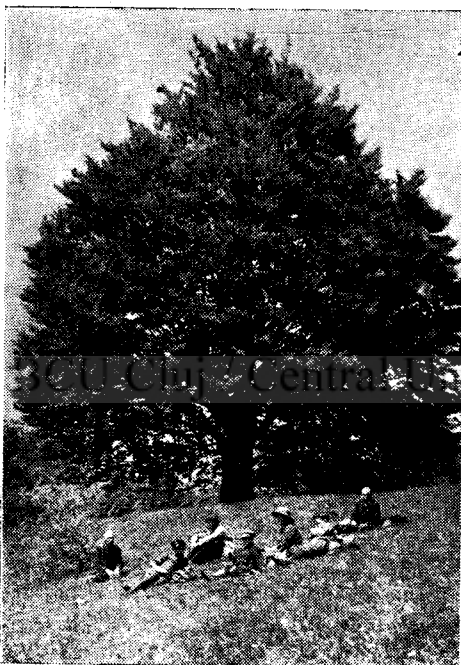
Brüll Emánuel.

**Pipere, háztartási és fényképészeti
cikkekben a legdúsabb raktár az**

Emke Drogeriában
Kolozsvár-Cluj, Piața Unirii.

Egyesületi élet.

Meghalt a Vadászok fája. Évek óta szerepel az EKE. kirándulásai közt a Vadászok fája és környéke. Egyik oldalon nagy kiterjedésű bükk- és tölgyerdő, a másikon igen sűrű bozót vette körül a kis halom tetején büszkélkedő, körülbelül 250 éves, hatalmas lombkoronájú Vadászok fáját, melynek öreg kérge már inkább hasonlított a tölgyfa barázdás kérgehez.

A Vadászok fája.

De azért „megbecsülte“ a fiatal nemzedék, mert a vadászok nevének kezdőbetűi mellett ott találhattuk megörökítve az oda kirándult szerelmes párok szívkeretbe vésett monogramjait. Ezelőtt 4–5 évvel — a természetjárók legnagyobb fájdalomára — kiirtották a szomszédos erdőt, azonban az egész Dumbrava felett uralkodó Vadászok fáját, megkímélték a pusztítástól. Jól is tették. Mert amily fon-

tos a hajósnak a tengeren a világító torony, ugyanolyan nélkülözhetetlen volt a természetjárónak a Vadászok fája, mely környezetéből kiemelkedve, biztos tájékozódást jelentett a Dumbrava útvesztőjében. Körülbelül hat héttel ezelőtt — szeptember havának első hetében — egyik természetjáró társammal arra járván, nagy recsegésre ropogásra lettünk figyelmesek. Közlebb érve, láttuk, hogy a fa két hatalmas, dúslobbú ága a földön fekszik, s a vastag törzs alsó része lobogó lánggal ég. A lángot egy leveles ággal nyomban eloltottam, de az égő parázzsal szemben tehetetlenek voltunk. Még egy héttel később is találtunk forró paraszat a hamu alatt. Nemsokára ezután megtudtam, hogy egy pásztorgyerek a fa odvában levő méhrajt akarván kifüstölni, természetjáróink végtelen szomorúságára, a meggyújtott szalmával idézte elő a gyönyörű fa pusztulását. A megcsontkított részt azután egy szászfenesi lakos vásárolta meg 2000 lejért. A Vadászok fájának csak a csonkja maradt meg fájó emlékül a komoly természetjárónak és figyelmeztetőül a természet könnyelmű barátai számára. *Kardos Béla.*

Aradi „Czárán” osztályunk szeptember 25–26-án házi ünnepséget rendezett kaszójai menedékházában. A tagok egy része már 25-én délután Aradhegyalja több irányából gyalogosan indult meg, és mire leszállt az est, mintegy 100 természetjáró gyülekezett a menedékház hatalmas éttertermében társasvacsorára. A testvérosztályok kiküldötteit, valamint a vendégeket Záray Jenő, ügyvezető elnök köszöntötte, s örömeinek adott kifejezést, hogy a temesvári osztály oly szép számban képviseltette magát. 26-án d. e. 10 órára négy irányból újab csapatok érkeztek. D. e. 11 órakor a menedékház terraszán kezdetét vette a házi ünnepség. A megjelentek

két Muzsaj József mint házigazda köszöntötte. Utána dr. Weil Károly, a választmány és az összes tagok nevében szívből eredő meleg szeretet és ragaszkodás őszinte szavaival üdvözölte Záray Jenő elnököt. Rámutatott arra a kitaró és lelkes munkára, amelyet Záray Jenő évek hosszú sora óta az osztály érdekében kifejt. Nemcsak csapatokat vezet a természet templomába, hanem ernyedetlenül végzi az ügyvezetés nehéz teendőit, nagyszerű irányítással, s minden tagnak egyforma megbecsülésével közszerepetet vívott ki. De legfőbb érdeme az, hogy kiemelte a feledés homályából seprősi Czárán Gyula drága emlékét. Mint régi és elismert íróember tehetségének legszebbjét adta a legújabbban megjelent művével, *A természetjárás apostolá*-val, melyet más oly tömören és gyönyörködtetve nem írhatott volna úgy meg, mint ő, mert benne a monografus a lelkes természetjáróval párosul. Ezzel átnyújtotta az ünnepeltnek az osztály ajánlóját: egy darab fehér márványba erősített aranydomborművet, mely két alpesi hegymászt ábrázol a felhőkbe vesző hegycsúcson. Záray elnök meghatottan köszönte meg a figyelmet, s elhárított magától minden kitüntetését, mert munkásságával mindenkori kötelességet vélt teljesíteni, amelyért még köszönet sem jár. Hangsúlyozta, hogy a kiosztásra kerülő jelvények és érmek nem jutalmazásul szolgálnak, mert a természetjáró teljesítményeket ezekkel méltányolni úgy sem lehet. Azokkal csak az érdemeket jutalmazzák, és büzdítésre szolgálnak. Követendő példát állította előtérbe azon tagokat, kik pusztán lelkesedésből nem sajnáltak annyi vasárnapot feláldozni a természetjárásért, majd kiosztotta a tárgyakat. 1936. évben megtett legtöbb teljesítményért jutalmat kaptak: Radványi Ödön, aki 50 kirándulást vezetett 877 km megtett úttal, gyopár díszítéses arany díszjelvényt kapott;

ez a legnagyobb kitüntetés. Allerhand József 817, Heller Olga 718 km útért ezüst, Kuntz Sándor 592, Lukács Böske 567 és Reirhard Baba 536 km útért bronz jelvényt kaptak. Az osztály két évvel előbb alapította meg a 15 éves ezüst jelvénygombot; ebben a kitüntetésben 1937-ben Gréb Lenke, Ritt Zoltán és neje, Földes Géza, Szabó János, Rotter Alfréd és neje, Gárdos Lajos és Orosz György részesült. Timkó Ernő titkár, a menedékház hatalmas virágos kertjének berendezéséért ezüst díszjelvényt kapott. Az ünnepség utolsó pontja az új tagok fogadalomtétele volt. — E szép szokás követendő példaképpen állhat egyesületünk minden osztálya előtt.

Mihalik Gyula.

Egyesületünk új tagjai. A szeptember hó 25-én tartott választmányi gyűlés az alábbiakat iktatta tagjai sorába:

- Balázs Gyula asztalos,
- Beke Lajosné tisztviselő,
- Dr. Bodoczi Károly ügyvéd,
- Dr. Gergely Jenő tanár,
- 5. Dr. Görög Ferencné,
- Honn Vilmos rádiószerelő,
- Jancsó Gyula tanár,
- Jordáky Lajos nyomdász,
- Király László szabómester,
- 10. Dr. Kovács András ügyvéd,
- Molnár István tanár,
- Nagy András ref. teol. tanár,
- Nagy Ferenc tanár,
- Dr. Nyáguly Antal ügyvéd,
- 15. Id. Oberding Antal vállalkozó,
- Papp Jenő tisztviselő,
- Pethő Samuné,
- Dr. Szász Andor orvos,
- Székely Géza újságíró,
- 20. Gr. Teleki Árvédné tanárnő,
- Gr. Teleki Béla,
- Ürmössy Rózsi tisztviselő,

Fogadják őket régi tagjaink testvéri szeretettel, és kívánjuk, hogy mindnyájan érezzék magukat otthonosan körünkben.

Központunk választmánya november 4-én este 7 órakor hivatalos helyiségünkben ülést tart. Kérjük a választmány tagjait, hogy a gyűlésen minél nagyobb számban és pontosan jelenjenek meg.

Vezető-természetjáró tanfolyamot készít elő egyesületünk központja 1938 január, február, március havára. Ha sikerül a szükséges hatósági engedélyeket megszereznie hetenként két estén (terv szerint hétfőn és pénteken) 2—2 órában tartaná meg egyesületünk tagjai és vendégek számára ezt a hsznos és két év óta nélkülözött tan-

folyamot. Tárgyai a következők volnának: 1. A természetjárás története, 2. A természetjárókat érdeklő törvények, 3. Kolozsvár és környéke a természetjárás szempontjából, 4. Tájékozódás a szabályban, 5. Téképismeret, 6. A természetjárás erkölcsi törvényei, 7. A természetjárás egészségtana, 8. Első segély nyújtása. — Az előadók fölkérése most van folyamatban. Az endedélyek megszerzése után a tanfolyam végleges beosztásáról egyesületünk hirdető-tábláján, napilapokban és folyóiratunk legközelebbi számában értesíteni fogják tagjainkat és az érdeklődőket.

H í r e k .

A gyopár védelmére újra felhívta figyelmét a Természetvédő Bizottság. Különböző helyekről kapott értesülések szerint a pásztórok és a fegyelmetlen kirándulók irgalmatlanul pusztítják a hegyek szépséges díszét, habár az 1930-ban életbeléptetett természetvédő törvény ezt határozottan tiltja. A törvény a gyopár pusztítóját 500-tól 10.000 lejig, visszaesés esetén pedig két hónaptól két évig terjedő börtönbüntetéssel sújtja. E törvény alapján a prahovamegyei Câmpina törvényszéke 1000 lejre büntetett meg egy természetjárót, akif Busteni-ben a Bucsecsen szedett gyopárcsokorral találtak.

A Retyezát hegységben augusztus 15-én a Sztenisora völgyében új menedékházat avatott fel a Touring Club. A klub „Retyezát” osztálya ezzel tevékenységének újabb jelét adta.

Mamaián, a híres feketetengeri fürdőhelyen a Nemzeti Természetjáró Hivatal 1936 augusztus 15-én tette le egy ottani hatalmas szálló alapkövét. A szálló ma már készen áll. 120 helység van benne.

Balcicban ugyanez a hivatal természetjáró szálló építéséhez kezdett. Augusztus 16-án több miniszter és más közéleti előkelőség jelenlétében tették le a szálló alapkövét. Az épület a román tengerpart egyik legszebb részére vonzza majd a természetjárókat és üdülőket.

A Fogarasi havasok déli lejtőjén új menedékházat adott át a forgalomnak az A. D. M. I. R. is. A menedékház építésében az egyesületet a kincstári erdő-igazgatóság és Argeş megye is segítette. A menedékház „Vlad Tepeş” nevét viseli.

Új menedékházat bocsátott a természetjárók rendelkezésére a Touring Club kolozsvári „Frația Munteană” osztálya. Az egy szobából álló menedékhely a nyugati határhegység Pádis (1200 m.) nevű hegyén van. Ez az alkotás megkönnyíti a természetjárók számára a Meleg-Szamos forrásvidékre teendő kirándulásokat.

A román természetjárás helyet kapott a szeptember 4-én Bariban (Olaszország) megnyíló nemzetközi kiállítás román csarnokában.

A Brassói Túrista Egyesület november 5—7-én ünnepli fennállásának tízéves fordulóját. A közel 600 tagot számláló egyesület ma három menedékházat tart fenn. Az évforduló alkalmával 5-én este diszkozszyűlés lesz, 6-án este ünnepi társasvacsorát rendeznek a Nagykőhavason, 7-én pedig a havas különböző részeire tesznek kirándulást. A tevékeny társaságoknak meleg üdvözlőtünket küldjük.

Természetjáró filmsorozatok előállításán fáradozik a Nemzeti Természetjáró Hivatal (O. N. T.). A filmfelvételek célja a román természeti és művészeti szépségek bemutatása. Egyelőre a bukovinai kolostorokat, a petroleum-vidékeket, az Al-Duna és Hát-szeg környékét akarják népszerűsíteni.

Besszarábia több parkját és erdőségét természeti emlékek illetőleg nemzeti parknak nyilvánították.

A világ legöregebb természetjárója alighanem a japán *Toichiro Ito*, hiszen ő most 110 éves korában is megmászta a Fuzsijámát, a japánok szent hegyét. „Fiatal” hegymászótársa, *Toshita Iwamura* altengernagy csak 72 éves volt.

Fényképkiallítás. A helybeli „Echo” sportegyesület (C. Mareșal Foch 6, I. em.) fényképészeti szakosztálya 1937. november 14-től 28-ig *műkedvelők részére* versennyel összekötött kiállítást rendez 6 csoportban. I. Túrista és tájképek, II. Arcképek, III. Életképek, IV. Csendélet- és műszaki képek, V. Néprajzi képek, VI. Kezdeképei (akik még semmilyen díjat sem nyertek).

A képek nagysága az I—V. csoportban legalább 18×24 cm, a VI-ikban legalább 9×12 cm, a felragasztásra szolgáló lemezpapír vagy a keret nagysága legfeljebb 43×43 cm lehet.

A pályázat titkos, ezért a képek hátára címkét kell ragasztani és rá kell írni a kép címét (tárgyát), a fényképező-gép fajtáját, a tárgylencse minőségét, a negatív és a pozitív anyagát, a jeligét és végül a csoport számát. A képekhez zárt borítékban mellékelni kell a képek hátára ragasztott címke másolatát, a beküldő nevét és pontos lakását tartalmazó jegyzéket. *A zárt borítéokra csak a jeligét és a képek számát szabad felírni.*

A képeket az egyesület titkárához, *Pleșa Ágoston*-hoz kell beküldeni (Cluj-Kolozsvár, Piața Corvin 2.) 1937. november 5-én d. u. 6 óráig. Nevezési díj az I—V. csoportban személyenként 6 képig 80 lej, azon felül képenként 20 lej, a VI. csoportban személyenként 6 képig 50 lej, azon felül képenként 10 lej.

Mindenik csoportban három díj van; az I. díj aranyozott, a II. ezüstözött plakett, a III. díj bronzplakett. A résztvevők a kiállítást szabadon látogathatják.

A részletes feltételek egyesületünk helyiségében a hivatalos órák alatt megtekinthetők.

Vitorlásjachtal a föld körül. Szokatlan és veszélyes kalandra vállalkozott négy magyar fiatalember. Nem kevesebbet akar, mint vitorlás jachton körülhajózáni a földet; alig hinné az ember, hogy a mai józan időkben is megteremhetnek és valóra válhatnak ilyen regényes tervek. Pedig úgy van.

Sziksz Antal 34 éves rádióműszerész (tehát nem is olyan fiatal, ráadásul házas) az értelmi szerzője ennek a tervnek; tengerészeti akadémiai növendék volt, ő oktatta ki társait is, névszerint *Szabó Sándort*, *Nagy Károlyt* és *Csizmazia Jánost*, a legszükségesebb tudnivalókra.

A terv már régen érik, 1932 óta, azóta gyűjtik a vállalkozáshoz a pénzt, félretéve minden nélkülözhető fillért az „*utazási alap*”-ra, de a megvalósulás állapotába csak akkor lépett, amikor egy előkelő úr jachtját megvásárolták, a maguk céljaira átalakították és felszerelték (még rádióleadó és fölvevő berendezésük is van) és október 15-re már ki is tűzték az indulás idejét. Ha Isten megsegítette őket, most már útban vannak; az a tervük, hogy a Dunán, a Fekete-tengeren, Boszporuson át kijutnak a Földközi-tengerre, aztán Afrikát körülhajózva meglátogatják Jávát, Borneót s így tovább.

Kívánjunk nekik mi is jó utat, sok szerencsét, kedvező szeleket.

Franciaországban a párizsi világiállítás érhető következményeként az idén megnőtt az idegen természetjárók száma. Augusztus első hetében például 34.000 idegen látogatta a francia hegyeket. A látogatók között az angolok vezetnek; utánuk számban az amerikaiak, svájciak, németek, majd az olaszok következnek.

Menedékház fémből. A német és osztrák Alp-egyesület kitűnő folyóiratában, *Der Bergsteiger*-ben (A hegymászó) olvassuk, hogy a *Mont Blanc* (4810 m) jövő nyáron új és érdekes menedékházzal fog megszaporodni. Az egész ház és minden felszerelése

könnyű fémből készült, úgy hogy súlya csak 150 métermázsára rúg, ámbar 24 ember számára van benne hálólhely. Ezt a menedékházat, amely jelenleg a párizsi világiállítás német osztyályn kelt méltán feltűnést, kb. 500 méterrel a hegy csúcsa alatt állítják föl, ez lesz a *Fehér Hegy* legmagasabban fekvő menedéke, éppen ezért erős láncokkal kell lehorgonyozni és meg kell terhelni, nehogy a borzasztó erejű viharok elsodorják.

A Romania című természetjáró folyóirat októberi száma *Iorga Miklós* tollából közöl leírást Brassórol. A folyóirat három cikke is vadászatokról szól. Kiemelendő még *Puşcariu Valér* cikke a rettyezáti természetjáró utakról. Érdekes cikk az is, amely arról tájékoztat, mit kell tudnia az igazi természetjárónak. Sok hosszabb-rövidebb hír teszi tartalmilag is értékesé és használhatóvá a folyóiratot. Külön ki kell emelnünk gyönyörű képanyagát, mely a fényezett krétapapíron a folyóiratnak és a román természetjárásnak is becsületére válik. A Román Természetjáró Hivatal (O. N. T.) által kiadott folyóirat egész évfolyamának ismertetésére közelebbről visszateérünk.

Aluminiumedények tisztítása. Sok bosszúságot okoznak a természetjáróknak az aluminiumedények; sok előnyük mellett megvan az a hátrányuk, hogy hamar oxidálódnak és ruhát, kezét, mindent feketére mázolnak. Ezen a bajon — úgy látszik — nem lehet segíteni, nincs más mód, gyakran és alaposan kell megtisztítani. Jó tisztítószer a következő: Három dkg boraxot föloldunk 1 liter vízben és néhány csepp szalmiákszeszt adunk hozzá. Ha ezzel az oldattal valamilyen ruhadarab segítségével jól megdörzsöljük az aluminiumedényt, szép fehér lesz. Hamuval, vagy bármilyen lúgos holmival nem szabad az aluminiumot kezelni, mert menthetetlenül megfeketedik.

A Nanga Parbat halottai. A mi fülünknek olyan különösen hangzó *Nanga Parbat* nevet a nyár folyamán egész Európa újságolvasó és rádióhallgató közönsége megtanulta, még pedig annak a német kutatórajnak megrázó pusztulásával kapcsolatban, amely a hegységnek a tudomány számára való meghódítását tűzte ki céljául.

Ez a hegy, melynek magassága 8125 m, a Transzhimalája nyugati részén, az Indus balpartján van és jobbára meredek, kopár sziklából áll; örökös hó és jéghatára aránylag igen alacsonyan van. Ennek a hegynek megmászására és felkutatására indult el ez év április 10-én egy 9-tagú német kutatótársaság *dr. Wien Károly* vezetésével. Egy földerítő csapata eljutott 6690 m magasságra, az V. táborig, innen azonban az időjárási viszonyok miatt vissza kellett térnie a IV. táborba, amelyet 6185 m magasságban állítottak fel, másnap akarták újra megkísérelni a fölfelé haladást. Itt érte őket június 14-éről 15-ére virradó éjtszakán a szerencsétlenség: egy óriási jégsuvadás álmukban mindnyájukat eltemette, a táborban tartózkodó 7 német kutatót és a 9 kísérő bennszülőttet.

A német csapatból csak ketten maradtak életben, *dr. Troll Károly* geográfus, aki abban az időben más terepen végzett méréseket és *dr. Luft Ulrik* fiziológus, aki a főtáborban maradt volt hátra; ő fedezte föl a szerencsétlenséget június 18-án, amikor teherszállítókkal élelmet és postát vitt föl a IV. táborba.

Minden mentési kísérlet hiábavaló volt, az óriási jégsuvadás, amely 150 m széles volt, alapos munkát végzett. Ennek a mindnyájunkat méltán megdöbbentő szerencsétlenségnek egyetlen főlemelő mozzanata van, az, hogy a mentő munkákban, a szerencsétlenül jártak felkutatásában Indiában szolgáló angol tiszték is tudásuk és erejük teljes megfeszítésével részt vettek. A világ minden gyűlölködése ellenére —

úgy látszik — még mindig vannak helyek és helyzetek, amelyekben az emberszeretet, az együvértartozás és önfeláldozás érzése mögött háttérbe szorul minden más érzés.

Esőkabátok vízállóvá tétele. Itt az ősz, itt az eső, mind gyakrabban van szükségünk vízálló kabátra. Igen jó, kipróbált oldat és eljárás kabátok, köpenyek, sátorlapok vízállóvá tételére a következő.

10 dkg vízahólyagot (drága holmi, kg-ja körülbelül 1200 lej) föl kell oldani 1 liter forró vízben; azután 50 dkg ólomcukrot, 50 dkg timsót külön-külön fel kell oldani 2-2 liter meleg vízben (lassan oldódnak föl), az utóbbi kettőt 60 liter langyos vízben össze kell önteni és meg kell várni, míg megülepszik; a megüledett és megtisztult folyadékot óvatosan más edénybe kell önteni, úgy hogy a salakja az első edényben maradjon, és most hozzá kell adni a vízahólyag-oldatot és készen van a folyadék.

Ebbe az oldatba tesszük belé a ruhadarabokat és benne hagyjuk 1—1½ óráig; amikor kivesszük, gyöngéden kinyomkodjuk (kicsavarni nem szabad), kihúzatva szétterítjük és megszáritjuk. Vasalni nem szabad. Az oldat készítéséhez faedényt (csebrét, teknőt) kell használni. Ez az oldat kétszeri munkamenettel 10—12 kabáthoz elegendő, ami megmarad, azt félre is lehet tenni.

A legtöbb kabátot azonban előbb meg kell tisztítani (ritkán történik meg, hogy egészen új kabátot kell ilyen eljárásnak alávetni), a tisztításnak is van kipróbált módja, még pedig a következő: 20 dkg közönséges mosószappant és 1 deciliter marólúgot oldunk fel kb. 20 liter meleg vízben, ebben jól megmossuk a ruhadarabokat, a szennyesebb részekhez (gallér, kézelő) tanácsos valamiféle kefét használni; utána tiszta vízben kítisztáljuk és enyhén kinyomkodjuk.

De ennyivel nem elégszünk meg, hanem 25 dkg szappangyökeret (20—25 lej) $\frac{1}{2}$ óráig főzünk 2 liter vízben, a főzetet hozzáöntjük 20 liter langyos vízhez, és ebben újra kimoszuk a ruhákat, utána újra kitisztáljuk, mint előbb, szelíden kinyomkodjuk és csak ezután tesszük belé az ólom-ecetes-timsós-vizahólyagos oldatba.

A tapasztalás azt mutatja, hogy egyszeri kezelés 2 évi időre vízállóvá

teszi a kabátot (vagy más ruhadarabot); minél jobb az anyaga, annál tartósabb a munka. Néha megesisik, hogy a ruhán kisebb-nagyobb fehéres foltok maradnak, ezek azonban hamarosan, az első megázás után nyomtalanul eltűnnek. Szakértők azt is mondják, hogy az ilyen himlőhelyes kezelés az igazi, ez a biztosítéka annak, hogy esős időben nem betegszik meg, nem ázik át a kabát.

Szerkesztői üzenetek.

Folyóiratunk csakis a szerkesztőség címére beküldött könyvet ismeret. Ismertetés után a könyv az egyesület könyvtárába kerül.

Incze Lajos. Marosvásárhely. Bocsnátát kell kérnem, hogy cikkének közlését eddig el kellett halasztanom, azonban *fárgya szerint* e számba, a karácsony előtt megjelenőbe oszthattam csak be. A szerkesztőség mindig örömmel látja, ha ilyenyszerű cikkekkel felkeresi. E cikkért fogadja utólag is őszinte köszönetünket.

Hibaigazítás. Mult számunkban a 84. lapon a 62. szám után *Fűrésztelep* helyett *Vörösmarfy-uca* irandó. A belsőség térképvezetéről törlendő a 49-es számmal jelzett utca, és a szám a tőle balra, kissé lefelé a 99-ből a 44-be vezető számozatlan utcához irandó.

A folyóirat szellemi részére vonatkozó küldemények és a szétküldést illető felszólalások a szerkesztőség, névre szólóan címzendők. Cím: Kolozsvár, Str. Brătianu (v. Király-u.) 24. sz.

Vidéki osztályainkhoz ismételten kérést intéz a szerkesztőség azért, hogy kirándulásaikról rövid beszámolót küldjenek be *Egyesületi élet* című rovatunk számára. Mindeddig csak az aradi, csiki és különösképen a marosvásárhelyi osztály értette meg azt, hogy e kérésünk megett az egyes osztályok egymáshoz való közelebb-vitélének vágya áll. Kérjük tehát eddig hllgató osztályainkat, hogy hírekkel, vagy éppen cikkekkel támogassanak bennünket e törekvésünkken.

A szerkesztés munkájának megkönnyítése céljából a szerkesztő a következőkre figyelmezteti az igen tisztelt munkatársakat: 1. Nagy sorközzel csak a papir egyik felére és lehetőleg géppel írt cikkeket kér. 2. A közlésre szánt cikk legnagyobb terjedelme kb. 150 folyóiratbeli sor. 3. Mellékletül csakis világos és éles körvonalú fényképek küldendők, a felvétel készítőjét jelezni kell. 4. A szerkesztőség sem kéziratot, sem fényképét nem küld vissza.

A folyóirat előfizetési díja egy évre 100 lej. Tagjaink 60 lejes kedvezményes áron kapják. Az előfizetési díj a központi főpénztáros, Perczel Attila címére (l. a szerkesztő címét!) küldendő.

Gladys

Bőrzsír Cipőkrém

elismerten
legjobb.

FÉNYKÉPÉSZETI CIKKEKET
legnagyobb választékban

TELEFON: 267.
FÉNYKÉPÉSZETI
LABORATÓRIUM!

KOVÁTS P. FIAI

fényképezési szaküzletében vásárolhat.
Kolozsvár-Cluj, Piața Unirii 8.

Divatkülönlegességek

kabát-kosztüm és ruhaszövetekben új modern szövések
és színek raktárra érkeztek.

Heller & Molnár divatáruháza
Kolozsvár-Cluj, Calea Regele Ferdinand 15.

Petroleumfőzőt, sportfőzőt

MOSKOVITS & Comp-nál, Kolozsvár-Cluj

legolcsóbban vásárolhat
a főpostával szemben.

Természetjárók és cserkészek kis könyvtára a Minerva olcsó könyvvásárán.

Dr. Balogh Ernő: A föld köpenyege, a levegő tüneményei

Dr. Roska Márton: Néprajzi feladatok Erdélyben

Dr. Tulogy János: Erdély geológiája

Ujfalvi Sándor: Erdélyi vadászatok

Dr. Dézsi Lajos: Erdélyi arcképek és képek

Dr. Kósztlér: Erdélyi turista kalauz

Lévay Lajos: Székelyföldi képek

Dr. Tulogy János: Cserkészek és turisták könyve

Összesen nyolc pompás kézikönyv 200 lej helyett csak 150 lej.

A pénz előzetes beküldése esetén portómentesen szállítja a

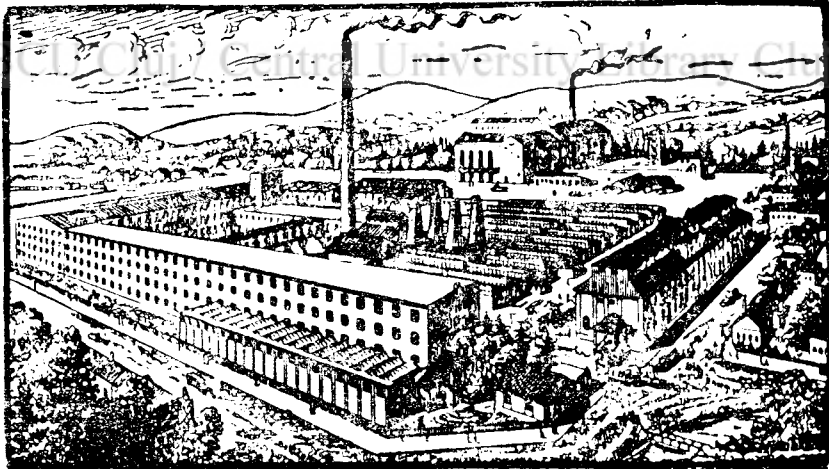
MINERVA Irodalmi és Nyomdai Müintézet Rt. Kolozsvár-Cluj, Sir. Baron L. Pop 5.

Természetjárók!

Sizők!

BAERING sportárú megbízható és jó!

Vásárlásoknál keressük ezt a márkát!

Scherg Vilmos és Társa R.-T.

brassói posztó- és divatárúgyarak

ajánlják **férfi-ruha- és kabátkelméiket.** - Mérsékelt árakon hozzák forgalomba elsőrangú gyártmányaikat, **turista- és ruha kabátszöveteket;** ezek legfinomabb és kifogástalan kivitelük folytán vetekednek minden tekintetben a külföld legjobb gyártmányaival.

Gyári lerakat; Kolozsvár-Cluj, Piața Unirii 22